

Orde van den Prince

*Vlaams-Nederlands Genootschap
voor Taal en Cultuur*

Woord vooraf	2
Van Nederlandse Antillen tot Caribisch Nederland.	3
Buitenlandse sporen van het Nederlands: deel 1	8
Een streek apart: De Liemers	10
Spellen ze slechter dan vroeger? Ja en nee	12
Grenzen aan tolerantie?	14
Kunst ook een taal	16
Charles de Croocq schilderde Frans-Vlaanderen met poëzie	18
Wij gedenken/Leden in de kijker	20

NIEUWSBRIEF

31/3

NIEUWSBRIEF

tweemaandelijks ledenblad van
de Orde van den Prince

Hoofredactie:
Jooris van Hulle

Eindredactie:
Guido Theunissen

Redactieleden:
Cas Goossens
Rob Kemperink
Amedé Lefever (webstek)
Wim van Heugten
Wim Wijnands
Eddy De Belie (presidium)

Werkten mee aan dit nummer:
Gilbert Allemeesch
Eddy De Belie
Cas Goossens
Frank Judo
Guido Theunissen
Jan T'Sas
Wim van Heugten
Wim Wijnands

Lay-out: X-oc, Borgerhout
Kaftontwerp: Michel Janssens
Druk: Gazelle, Deurne

Verantwoordelijke uitgever:
Eddy De Belie
Uitbreidingsstraat 27
B - 2570 Duffel
BELGIE

Secretariaat Orde van den Prince
Gounodstraat 2 A, bus 31
B - 2018 Antwerpen
Tel.: 03/257.05.55
Fax: 03/257.05.54

Geopend: maandag, dinsdag, donderdag
en vrijdag van 9 tot 15.30 uur
en woensdag van 9 tot 13 uur
E-post: orde.van.den.prince@skynet.be
Webstek: <http://www.ovdp.net>

Woord vooraf

De Orde op een keerpunt

Bij het eerste nummer van 2012 horen nieuwjaarswensen. Vaak zegt men in het voorbijgaan “Beste wensen”, maar het blijft een vluchtige formulering. Hetzelfde met “Veel geluk”. Maar diezelfde woorden kunnen ook zeer indringend en gemeend klinken, net als de wens die de mystica Hadewijch neerschreef in de 13de eeuw: “Ach, ik zou je duizendmaal geluk, geluk willen wensen, 't is niet genoeg!”

Voor onze Orde wordt 2012 een belangrijk jaar omwille van de aflossing van de wacht. Het mandaat van het dagelijks bestuur loopt in augustus ten einde en een nieuwe president zal zijn of haar intrede doen. De huidige ploeg heeft er twee jaar over gedaan om de Orde naar deze eeuw te brengen. Dat resulteerde in de goedkeuring van een *Visietekst* op de algemene raad van december 2010. De Keure blijft onze grondwet, maar we hebben de amicitia en tolerantia een opwaardering gegeven om zo onze leden, de afdelingen en zeker ook de gewesten actief te betrekken bij de doelstellingen.

Een visie moet ook een praktische uitwerking krijgen. Op de voorbije algemene raden zijn de voorzitters onderling het debat aangegaan. Een opmerkelijke stap, want dit is een eerste aanzet tot directe communicatie tussen de leden die verantwoordelijkheid dragen. Uit de eerste verslagen blijkt hoe belangrijk deze gedachtewisselingen zijn. Wat betekent communicatie binnen de Orde en hoe moet dat in de praktijk? Vicepresident Wietske Vonk zal een werkgroep voorzitten die zich over dit thema zal buigen. De kern bestaat uit twee specialisten ter zake: Anne van der Meiden van de afdeling Twente-Achterhoek en Luc De Coster van de afdeling Leuven. In een eerste reactie stelt Anne dat een veranderende maatschappelijke situering de Orde dwingt tot heroriëntatie van haar middelenpakket, onderbouwd door een fundamentele analyse van een aangepaste identiteit en gewenst imago.

Daarom is het belangrijk dat de volgende president aandacht heeft voor continuïteit. Het werk is niet af. Integendeel, het begint pas. Uiteindelijk zal elk lid het antwoord vinden op de vraag waarom hij of zij lid is. De Nederlandse inbreng moet na twee Vlaamse presidentsmandaten worden versterkt. Daarom is de oprichting van twee nieuwe afdelingen (Friesland en Deventer) zeer hoopgevend.

Dit nummer gaat voornamelijk over het Nederlands overzee. Nicoline van der Sijs schreef daarover eerder al een boek: *Nederlandse woorden wereldwijd*. (*) Het is een woordenboek met Nederlandse leenwoorden. Ze verzamelde ruim 17.500 trefwoorden die werden aangetroffen in zomaar even 138 talen op alle continenten. Wist u dat *baas* het meest gebruikte Nederlandse woord ter wereld is? Jammer genoeg zijn er ook woorden, zoals *apartheid*, die een negatieve weerklank gekregen hebben. Frank Judo van de afdeling Brussel neemt ons mee naar de Cariben. En onze eindredacteur Guido Theunissen gaat op zoek naar woorden in het spoor van de Verenigde Oost-Indische en West-Indische Compagnie.

Bijzonder boeiend is de kennismaking met De Liemers, de streek tussen Arnhem en de Duitse grens. Wim van Heugten, gewestpresident Oost-Nederland, is daar goed thuis en neemt de lezer mee op ontdekkingsstocht. Het levert – zeker voor Vlamingen – een reeks onbekende en mooi klinkende woorden op, zoals *havezate*, *vloedschuur*, *uiterwaard*, *duivenslag*, *bandijk*... En toch is het geen vreemde wereld. Ook in De Liemers, zoals overal in de Lage Landen, zijn er tradities van processies, schutterijen en Sint-Maartensvieringen.

Tot slot besteden we ook aandacht aan het nieuwe jaarboek van het Verbond van Vlaamse Academici, waarin vijftien auteurs zich uitspreken over de vraag: “Waar liggen de grenzen van de tolerantie?” Een thema dat ons als Orde-leden zeker moet aanspreken, al was het maar omdat het een fundamentele pijler van ons genootschap in vraag stelt.

Veel leesgenot!

Eddy De Belie
algemeen secretaris Orde van den Prince
lid van de afdeling Antwerpen-Middelheim

(*) Nicoline van der Sijs, *Nederlandse woorden wereldwijd*, Sdu Uitgevers, 2010, ISBN 978-90-1258-214-8

VAN NEDERLANDSE ANTILLEN TOT CARIBISCH NEDERLAND

Driekwart eeuw staatkundige evolutie

Voor vele jonge paartjes was 10 oktober 2010 een gedroomde datum om in het huwelijksbootje te stappen: 10-10-10, dat vergeet je toch nooit. Diezelfde datum werd ook gekozen om een institutionele hervorming van groot belang in werking te doen treden, namelijk de herinrichting van het Koninkrijk der Nederlanden, zoals dat vorm kreeg in het zogenaamde “Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden” van 28 oktober 1954.

Statuut en Koninkrijk zijn in de Europese Nederlanden vaak niet zo’n courante begrippen, zeker niet in Vlaanderen. Een reden te meer om van deze gelegenheid gebruik te maken om kort in te gaan op een al te weinig bekend onderdeel van de Nederlandse institutionele realiteit, al was het maar omdat het ook elders misschien inspirerend kan werken.

De verre achtergronden

Hoewel Nederland zich na de Tweede Wereldoorlog in het winnende kamp bevond, had het anno 1945 toch alle redenen om zich zorgen te maken over de toekomst. Met name de toestand in Nederlands Oost-Indië, de parel aan de kroon van het Nederlandse imperium, was bijzonder delicaat te noemen. Formeel gezien was er weliswaar een einde gekomen aan de Japanse bezetting van de archipel, maar een terugkeer naar het *status quo ante* was niet bepaald vanzelfsprekend. Zo verlengden de Britse troepen die in een overgangsfase de orde in “de Oost” handhaafden, hun aanwezigheid langer dan Den Haag lief was en de verdenking dat het perfide Albion dat deed om zijn aloude concurrent in Azië een hak te zetten, was nooit ver weg. Meer fundamenteel had de Japanse bezetting een bijkomende impuls gegeven aan de Indonesische onafhankelijkheidsbeweging, die al vóór de oorlog sterk aan relevantie had gewonnen. De grootste bedreiging bevond zich echter niet op het terrein zelf, maar hield meer verband met de algemene tijdsgeest: met name

onder Amerikaanse invloed werd het duidelijk dat de hoogdagen van het kolonialisme voorbij waren en dat een wind van dekolonisatie opstak. De nieuw opgerichte Verenigde Naties zouden daarin een cruciale rol spelen.

Het kan dan ook amper verbazing wekken dat in Nederland stemmen opgingen die deze, onwenselijk geachte, evolutie een stap voor wilden blijven. Reeds voor de oorlog was in kringen rond het tijdschrift *De Rijkseenheid* nagedacht over een nieuwe vormgeving van het koloniale imperium, die inspiratie zou zoeken in het Britse Gemenebest. Ook in Frankrijk maakten soortgelijke ideeën opgeld en het leek dan ook een zinvolle piste om vorm te geven aan een soort “Nederlandse Unie”. De evolutie in de Oost ging echter sneller dan die in de Europese geesten. Hoewel de akkoorden van Linggadjati uit 1947 nog een perspectief bevatten op een “Nederlands-Indonesische Unie”, werd daarvan na de feitelijke soevereiniteitsoverdracht in 1949 niet langer werk gemaakt.

Paradoxaal genoeg zou de Uniegedachte wel tot werkelijkheid worden in een gebied dat eigenlijk amper aanleiding had gegeven tot ongerustheid en reflectie, namelijk de West. Dit gold zowel voor Suriname als voor het gebied dat sinds 1634 bekend was geworden als “Curaçao en afhankelijkheden”, van dan af tot 1815 het voorwerp was geweest van voortdurende rivaliteit tussen Nederland, Spanje, Engeland en Frankrijk, en vanaf 1948 bekend zou staan

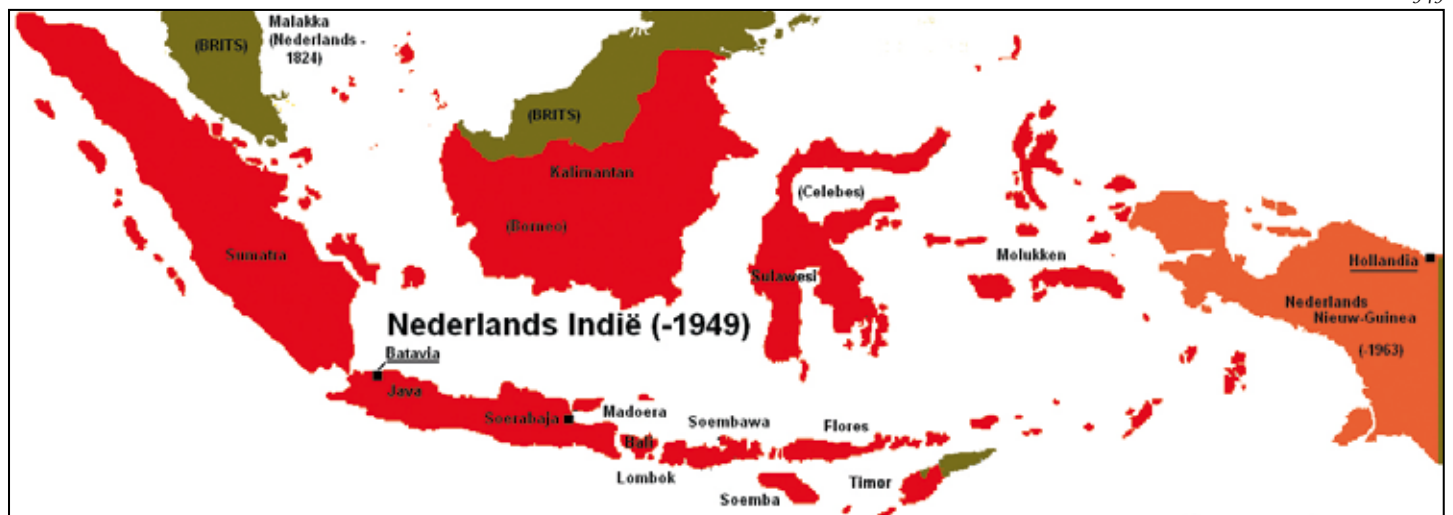

Kaart van het Nederlandse Koninkrijk, met links bovenaan de Nederlandse Antillen.

als “de Nederlandse Antillen”, het samenspel van drie Benedenwindse (Curaçao, Aruba en Bonaire) en drie Bovenwindse eilanden (Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten). De Antillen – zoals we ze verder gemakshalve zullen noemen – waren tot 1863 vooral een centrum geweest van slavenhandel, zelfs in die mate dat in de vijftiger jaren van de 19de eeuw in het zuidelijke (en slavenhoudende) deel van de Verenigde Staten stemmen waren opgegaan om met de Antillen, Nicaragua, Cuba en Haïti een nieuwsoortig staatkundig verband op het getouw te zetten dat grootschalige plantage-economie, gebaseerd op slavernij, bevorderde. Van die plannen kwam niets in huis, maar tijdens de Amerikaanse Secessieoorlog bleek met name Sint-Eustatius een knooppunt te zijn in de illegale wapenleveringen aan de zuidelijke Geconfedereerde Staten.

De abolitionistische beweging rekende echter kort daarna in beide betrokken landen af met het fenomeen “slavernij”, waardoor de vraag naar de meerwaarde van de Antillen voor Nederland erg acuut werd. Hoewel er stemmen in die zin opgingen, werden de Antillen niet verkocht aan de meestbiedende, een lot dat Nederlands-Guinée (de streek rond Elmina in het huidige Ghana) wel degelijk onderging. Anderen – met name het Haagse conservatieve lid van de Tweede Kamer, Willem Wintgens –

Kaart van Nederlands Indië na 1949

De Nederlandse Antillen, met de drie Benedenwindse (Curaçao, Aruba en Bonaire) en drie Bovenwindse eilanden (Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten).

bepleitten een verregaande integratie van de West-Indische eilanden in het moederland, een optie die bijna anderhalve eeuw later minstens partieel gerealiseerd zou worden.

In de tussentijd werd de vraag naar de toekomst van de Antillen, zowel economisch als staatkundig, vooral steeds voor zich uitgeschoven. De komst van petrochemische industrie naar Curaçao en Aruba vanaf 1915 maakte eerstgenoemde vraag ook minder acuut, tot de wind van de dekolonisatie ook de Caribische zee woelig maakte. Zeker vanaf de vroege jaren vijftig vergrootten de Verenigde Naties de druk op Nederland om ook in zijn bezittingen in de westelijke hemisfeer werk te maken van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren. Zo bleek het denkwerk rond de Nederlandse Unie toch nog praktisch nut te hebben.

Het Statuut: wet en werkelijkheid

Het was in deze sfeer dat uiteindelijk in 1954 een "Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden" ontstond, dat nieuwe institutionele verhoudingen creëerde tussen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Over de aard van die verhoudingen is al aardig wat inkt gevloeid, die er meestal toe leidde dat de traditionele ontsnappingsroute voor juristen die de weg kwijt zijn, werd gehanteerd: het Statuut

Vlag van de Nederlandse Antillen

werd – niet zonder reden – uitgeroepen tot een *sui generis*-constructie. Wel was het zo dat over de staatsrechtelijke aard van het Statuut eigenlijk geen discussie kon bestaan, vermits de door het statuut verbonden "landen" (in 1954 dus Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen) zelf geen subjecten van volkenrecht waren, maar enkel de gezamenlijke Koninkrijksstructuur dat was. Binnen het Koninkrijk werd overgegaan tot vrijwillige integratie op voet van gelijkwaardigheid veeleer dan op voet van gelijkheid, vermits de grootste partner, Nederland, een aantal taken vervulde ten behoeve van het hele samenwerkingsverband.

Die taken hadden in eerste instantie betrekking op aangelegenheden die uit hun aard het volkenrechtelijke karakter van het Koninkrijk als geheel betroffen, zoals defensie, buitenlandse betrekkingen, nationaliteit, uitlevering en vreemdelingenrecht. Artikel 28 van het Statuut leek deze taakverdeling wat te nuanceren, vermits het ruimte liet voor toetreding van afzonderlijke landen tot volkenrechtelijke organisaties, zij het enkel op basis van internationale verplichtingen die het Koninkrijk als geheel zou aangaan. Daarnaast bood artikel 38 ruime mogelijkheden tot "onderlinge regelingen", zeg maar vormen van vrijwillige samenwerking die met name inzake burgerlijk recht, handelsrecht, strafrecht, auteursrecht, procedurerecht, industriële eigendom, maten en gewichten en het notarisambt uitdrukkelijk werden naar voren geschoven door artikel 39.

Ten aanzien van de organen van het Koninkrijk gold ook de regel van de leidende rol van Nederland. Het was allicht geen toeval dat het oorspronkelijke artikel 1 van het Statuut precies betrekking had op een dergelijk orgaan, dat allicht het meest de eenheid tussen de onderscheiden landen incarneerde, namelijk de Koning(in). Vermits het Koninkrijk als enige – in tegenstelling tot de landen die het

Koninkrijk vormen – staatskarakter heeft, was (en is) de Koningin ook alleen staatshoofd van het Koninkrijk en niet van de afzonderlijke landen. Dat ligt anders ten aanzien van een resem andere organen, die wel degelijk met een dubbele pet functioneren. Zo zijn alle Nederlandse ministers ook ministers van het Koninkrijk, zijn de Nederlandse Staten-Generaal ook Staten-Generaal van het Koninkrijk en is de Nederlandse Raad van State ook Raad van State van het Koninkrijk. Wel is het zo dat wanneer een van de genoemde organen beslissingen met Koninkrijksrelevantie dient te nemen, het orgaan wordt aangevuld met vertegenwoordigers van de andere landen binnen het Koninkrijk. Zo bestaat de Rijksministerraad niet enkel uit de Nederlandse ministers, maar ook uit de gevolmachtigde ministers van elk van de andere landen in het Koninkrijk en wordt de Tweede Kamer desgevallend aangevuld met bijzondere gedelegeerden van deze landen wanneer Koninkrijksaangelegenheden te berde komen. Toch blijft Nederland de dominante partner, vermits deze bijzondere gedelegeerden enkel amendementsrecht hebben in het parlement, zonder over stemrecht te beschikken. Ook op het niveau van de ministerraad heeft de Nederlandse component uiteindelijk het laatste woord, ook al bestaan er procedures van intern appel en lokaal veto die moeten garanderen dat de belangen van de andere landen in acht worden genomen.

Ongeveer in dezelfde periode waarin het Statuut van het Koninkrijk vorm kreeg, werd ook werk gemaakt van de toetreding van het Koninkrijk tot de Europese Gemeenschappen, later de Europese Unie. De combinatie van deze beide processen was niet altijd een sinecure. Uiteindelijk werd ervoor geopteerd de landen van het Koninkrijk in de westelijke hemisfeer een statuut van LGO (Landen en Gebieden Overzee) te geven, waarbij zij weliswaar belangrijke economische voordelen

Koningin Beatrix is alleen staatshoofd van het Koninkrijk en niet van de afzonderlijke landen.

Het presidentieel paleis in Paramaribo, Suriname, dat in 1975 onafhankelijk werd van Nederland. Johan Ferrier was de eerste president van Suriname.

genoten, zoals een gunstig statuut inzake uitvoer naar Europa en de mogelijkheid om een beroep te doen op Europese ontwikkelingsfondsen, maar niet gebonden waren door het leeuwendeel van de Europese rechtsregels. Deze werkwijze verliep niet steeds zonder horten en stoten, zoals de zogenaamde “rijst-affaire” uit 1997 aantoonde, toen een al te gunstige interpretatie van het LGO-statuut door de Nederlandse Antillen en Curaçao tot een wijziging van de ter zake geldende rechtsregels leidde. Bij tijd en wijle werd ook de idee gelanceerd voor de Caribische delen van het Koninkrijk een statuut van Ultraperifeer Gebied te verwerven, maar tussen droom en daad bleken eens te meer een aantal wetten en praktische bezwaren te staan, met name inzake de noodzakelijke implementatie van een omvangrijk Europees acquis.

Gezien de achtergrond van de totstandkoming van het Statuut, kan het niet verbazen dat dit uitgebreid aandacht besteedde aan de mogelijkheid voor de partners in het Koninkrijk om op grond van hun zelfbeschikkingsrecht uit het Koninkrijk te treden. Minstens in de ogen van een aantal organen van de Verenigde Naties was het Koninkrijk immers niet meer dan een tussenstap op weg naar onafhankelijkheid voor Suriname en de Nederlandse Antillen. Wat eerstgenoemd land betreft, bleek dit ook effectief het geval te zijn, wanneer het in 1975 opteerde voor onafhankelijkheid. In 1985 leek een tweede stap in dezelfde richting gezet te worden, wanneer het Statuut werd gewijzigd met het oog op de uittreding van Aruba uit de Nederlandse Antillen. De Arubaanse wil om het staatsverband te verlaten had echter meer te maken met een diepgewortelde rivaliteit met Curaçao dan met een streven naar volkomen onafhankelijkheid. Het compromis luidde dan ook dat Aruba een “*status aparte*” kreeg en volwaardig lid van het Koninkrijk werd, met dien verstande dat het verondersteld werd na verloop van tijd ook het Koninkrijksverband te verlaten, een interpretatie die de Arubanen echter snel als achterhaald beschouwden en die in 1995 ook formeel werd verlaten.

De moeizame weg naar 10-10-10

Dat niet Aruba, maar Nederland leek aan te dringen op een uittreding van eerstgenoemd land uit het Koninkrijk, maakte duidelijk dat er iets fundamenteel was gewijzigd in de verhouding tussen de partners in het Koninkrijk. Het voormalige moederland toonde weinig enthousiasme voor het Koninkrijksverband, hetzij (ter linkerzijde) omdat men het strijdig achtte met de zin der geschiedenis die richting dekolonisatie ging, hetzij (ter rechterzijde) omdat men vooral aandacht had voor de kosten van het Koninkrijk en de problemen die voortvloeiden uit de instroom van grote groepen Koninkrijksburgers in continentaal Nederland. Intellectueel hoogtepunt van deze stroming was de publicistische arbeid van de constitutionalist Ulli Jessurun, die ervoor pleitte dat Nederland zou gebruikmaken van zijn zelfbeschikkingsrecht om het te verlaten.

Aan de andere zijde van het spectrum bevonden zich een aantal personen en stromingen die de traditionele dekoloniseringsvisie op het Koninkrijk wensten te overstijgen. Reeds in de late jaren zeventig gingen een aantal politici – met name de PPR-leden De Gaay Fortman en Waltmans – in die richting op zoek, en vanaf de jaren negentig werd die stroming ook langzamerhand dominant. Dat betekende echter niet dat de zoektocht naar een nieuw evenwicht voor het Koninkrijk een wandeling door het park zou worden. Toen in 1993 een referendum over de toekomst van het Koninkrijk werd gehouden, leek een ruime meerderheid te kunnen leven met een voortzetting van het *status quo*. Een soortgelijke oefening, twaalf jaar later, liet een significant verschillend en tegelijk complexer beeld zien. Waar op het Antilliaanse “hoofdeiland” Curaçao en op het Bovenwindse Sint-Maarten nu een meerderheid werd gevonden voor zelfstandigheid binnen het Koninkrijk, zeg maar een “*status aparte*” naar Arubaans model, kozen de kleinere eilanden Saba en Bonaire voor een verregaandere integratie binnen Nederland.

Enkel het kleine Sint-Eustatius verdedigde nog de *status quo* en sloot zich slechts node aan bij de keuze van Saba en Bonaire.

Eens deze referendumresultaten bekend, leek het lot van de Nederlandse Antillen bezegeld, maar dat betekende nog niet dat het evident was welke positieve invulling de diverse keuzes van de eilanden moesten krijgen. Voor de landen die kozen voor integratie – voortaan aangeduid als de BES-landen, Bonaire, Saba en [Sint-]Eustatius – moest een werkwijze bedacht worden die recht deed aan hun keuze, maar tegelijkertijd rekening hield met de fundamentele verschillen die bestonden tussen de eilanden en een gemiddelde Nederlandse gemeente, maar ook tussen de eilanden onderling. Voor de landen die kozen voor ruimere autonomie, moesten middelen bedacht worden om deze autonomie ook werkbaar te maken. Niet alleen was er (zeker voor Sint-Maarten) een schaalprobleem, maar beide eilanden hadden ook te kampen met een belangrijke overheidsschuld en recurrente klachten over wanbeheer. De hervorming van het Statuut dreigde dus een kwadratuur van de cirkel te worden en vereiste dan ook een lange voorbereidingsperiode.

Pas toen op 15 mei 2009 de kiezers van Curaçao in een referendum met frisse tegenzin instemden met de voorwaarden voor een hervorming van het Statuut – met name op het vlak van toezicht op de overheidsfinanciën, in ruil voor de overname van een deel van de historische schuld door Nederland – kon werk gemaakt worden van een “Rijkswet wijziging Statuut in verband met de opheffing van de Nederlandse Antillen” en van een Koninkrijk “nieuwe stijl”.

De nieuwe kleren van het Statuut

Wat houdt dit nieuwe Statuut nu eigenlijk in? Laat ons beginnen met de BES-eilanden. Die werden uiteindelijk geen “bijzondere gemeenten”, noch “Koninkrijkseilanden”, maar “open-

Het paleis van de gouverneur in Willemstad, Curaçao.

bare lichamen” *sui generis*, zoals artikel 134 van de (Nederlandse!) Grondwet die al langer kent. Hun structuur is in grote lijnen vergelijkbaar met die van een Nederlandse gemeente, met een eilandsraad en een college, *grosso modo* vergelijkbaar met een gemeenteraad en een college van burgemeester en wethouders in continentaal Nederland. Daarnaast kent elk van de eilanden een antenne van de Nederlandse nationale overheid in de gedaante van de “Rijksdienst Caribisch Nederland”, waarin alle Nederlandse ministeries samenwerken. De stelling als zou er een “tussenniveau”, namelijk de Nederlandse Antillen, zijn weggevallen, doet echter geen recht aan de juridische realiteit; veeleer is dat tussenniveau vervangen door een ander. Waar voorheen immers de BES-eilanden tot het Koninkrijk behoorden via de Antillen, doen zij dat nu via Nederland.

Een heikel punt was in welke mate het Nederlandse recht onmiddellijk van toepassing zou zijn in de BES-eilanden. De aanvankelijke keuze voor een geleidelijke invoering van het Nederlandse recht werd gedeeltelijk doorkruist door een amendement op de organieke wetgeving voor de eilanden, die bepaalde dat de openstelling van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht meteen diende geïmplementeerd te worden in de

nieuwe Nederlandse openbare lichamen, niet tot algemene tevredenheid van de bewoners van de betrokken eilanden. Voor het overige heeft Nederland wel degelijk geopteerd voor een benadering conform het beginsel “*chi va piano, va sano*” en voor de eerste vijf jaar na de invoering van de nieuwe verhoudingen een periode van “legislatieve terughoudendheid” aangekondigd.

Ten aanzien van de nieuwe landen Curaçao en Sint-Maarten liggen de zaken tegelijkertijd eenvoudiger en moeilijker. Eenvoudiger omdat zij, net als de andere landen van het Koninkrijk, een eigen parlement en een regering hebben, waarbij de Koninkrijksregering ter plaatse wordt vertegenwoordigd door een gouverneur. Op een aantal domeinen blijven er echter belangrijke vormen van samenwerking en coördinatie bestaan. Met name de financiële en de juridische sfeer verdienen hier vermelding.

Op financieel vlak blijft het sinds 2007 bestaande “College financieel toezicht” van de voormalige Nederlandse Antillen verder functioneren, ook al is het opgesplitst in twee colleges: een voor de BES-eilanden en een voor Curaçao en Sint-Maarten. Als compensatie voor het feit dat Nederland zich geëngageerd heeft om een groot deel van de Antillen (als geheel en afzonderlijk) te saneren, ontleent het college dat bevoegd is voor de “nieuwe landen”, aan de “Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint-Maarten” de bevoegdheid

om de groei van de overheidsschuld onder de 5% te houden. Daartoe kan het niet alleen adviseren en waarschuwen, maar desnoods ook de Rijksministerraad uitnodigen om dwingend op te treden. Dit toezichtsmechanisme is wel bedoeld om uitdovend te zijn: indien de nieuwe landen erin slagen in minstens drie van de eerste vijf jaar van hun bestaan te voldoen aan hun verplichtingen, wordt de *ratio legis* voor het toezicht geacht verdwenen te zijn en vervalt het toezichtsmechanisme. Is dat niet zo, dan kan het telkens voor een periode van drie jaar worden verlengd. Curaçao en Sint-Maarten behouden ook een gemeenschappelijke centrale bank.

Inzake justitie zagen niet minder dan drie nieuwe Rijkswetten het licht met het oog op de situatie vanaf 10-10-10: de “Rijkswet Gemeenschappelijk Hof”, de “Rijkswet Politie” en de “Rijkswet Openbare Ministeries”. Op grond van de eerste wet blijft de rechtspraak een gemeenschappelijke aangelegenheid in de hele voormalige Nederlandse Antillen, net zoals dat na 1985 het geval was tussen Aruba en wat toen overbleef van de Antillen. Beide andere wetten regelen de instelling van eigen politiekorpsen en openbare ministeries voor Curaçao, Sint-Maarten en de BES-eilanden, met dien verstande dat de vijf eilanden een gezamenlijke procureur-generaal en een gezamenlijke recherche hebben, gespecialiseerd in de bestrijding van grensoverschrijdende en georganiseerde criminaliteit in de Antillen *sensu lato*, dus inclusief Aruba.

Tijdens de afsluitende Rondetafelconferentie, gehouden in de Ridderzaal te Den Haag (Nederland), werd op 9 september 2010 de slotverklaring ondertekend. Daarmee werd de opheffing van de Nederlandse Antillen per 10 oktober 2010 officieel bekrachtigd. Nadien werd de delegatie ontvangen door Koningin Beatrix op paleis Den Bosch.

Bron van ergernis of inspiratiebron?

Wie had gehoopt dat 10-10-10 zou leiden tot een eenvoudige en doorzichtige staatsstructuur voor het Koninkrijk, verloor allicht uit het oog dat complexe vraagstukken slechts zelden oplossingen kennen die tegelijkertijd eenvoudig en deugdelijk zijn. Of de complexe oplossing die werd aangereikt ook deugdelijk is, zal de tijd uitwijzen.

Dat die tijd voor verrassingen kan zorgen, bleek trouwens uit het resultaat van de eerste verkiezing in het nieuwe land Curaçao. Tot verbazing van nogal wat waarnemers bracht die een regering aan het bewind waarin de voorstanders van volkomen onafhankelijkheid

voor Curaçao nogal wat invloed hebben. Bete- kent deze regering-Schotte het begin van een nieuwe golf in de Koninkrijksverhoudingen, waarin de voormalige Antillen (of toch een deel ervan) voortaan wél zou willen meegaan in een verhaal van volkomen dekolonisatie? Of betreft het toch meer een uiting van ergernis over de harde positie die Nederland innam bij de onderhandelingen omtrent de wijziging van het Statuut? En welke rol speelt het Venezuela van Hugo Chavez in het hele verhaal? Ven- ezuela, het land dat al sinds mensenheugenis aanspraken laat gelden op Curaçao, en tijdens de Tweede Wereldoorlog van president Roo- sevelt een “*right of first refusal*” over het eiland kreeg aangeboden.

Of betekent het nieuwe Statuut net een nieuwe dynamiek voor het Koninkrijk, waarbij eventuu-

eel ook een herintrede van Suriname te overwe- gen valt? Of kan het Statuut ook in continentaal Europa inspiratie brengen, bijvoorbeeld inzake de verhoudingen binnen de Benelux-ruimte of specifiek tussen Nederland en Vlaanderen? Wat er ook van zij, de grootste verrassing is allicht dat Nederland door het nieuwe Statuut veeleer dan het Caribische gebied te verlaten, er presenter is dan ooit, met drie eilanden die op hun eigen wijze, doch direct en volwaardig deel uitmaken van Nederland. Kan dat ook ver- bazen? Een van die eilanden, Bonaire, ontleent zijn naam toch aan een woord in de taal van de Arawaken, de oorspronkelijke Indiaanse bewo- ners van het eiland, dat “laag land” betekent. Geloof u in toeval?

Frank Judo

lid van de afdeling Brussel

NEDERLANDSE ANTILLEN

De Nederlandse Antillen werden aan het eind van de 15de eeuw ontdekt door Alonso de Ojeda en in 1634 door de West-Indische Compagnie op de Spanjaarden veroverd. In de loop der tijden zijn de eilanden enige malen in handen geweest van andere Europese mogendheden en hebben zij, in wisselende samenstellingen, verschillende bestuurs- vormen gekend. Aan deze koloniale status kwam een eind toen op 15 december 1954 het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden na acht jaar onderhandelen ondertekend werd door Nederland, Suriname en de Ne- derlandse Antillen.

Op 25 november 1975 werd Suriname een onafhankelijke staat en bestond het Konink- rijk der Nederlanden uit Nederland en de Nederlandse Antillen.

Per 1 januari 1986 verwierf Aruba de status aparte. Dit hield in dat Aruba de status van land binnen het Koninkrijk verkreeg. Tegelijk is afgesproken dat Aruba op 1 januari 1996 on- afhankelijk zou worden. In 1994 is, op verzoek van Aruba, het vooruitzicht op onafhankelijk- heid voor Aruba geschrapt.

Op 2 november 2006 is er een akkoord gesloten tussen Nederland, Curaçao en Sint- Maarten, waarbij die eilanden een status aparte binnen het Koninkrijk krijgen vergelijkbaar met Aruba. Eerder waren al afspraken ge- maakt waarbij Saba, Sint-Eustatius en Bonaire Nederlandse gemeenten worden met een bur- gemeester, wethouders en een gemeenteraad. De Nederlandse wetgeving zal daar in de plaats komen van de Antilliaanse. De mensen daar mogen stemmen voor de Tweede Kamer en

het Europees Parlement. Curaçao en Sint- Maarten behouden hun eigen wetgeving. Er komt een gemeenschappelijk hof van justitie voor Nederland, Curaçao en Sint- Maarten. Nederland neemt de schulden van de Antillen (4 miljard gulden) over. In ruil daarvoor mogen de eilanden geen leningen meer afsluiten. Het was de intentie dat de Nederlandse Antillen als land binnen het Koninkrijk aan het einde van 2008 zou wor- den ontbonden, maar de onderhandelingen duurden langer dan verwacht en uiteindelijk is dit op 10 oktober 2010 een feit geworden. Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat vanaf die datum uit de landen Nederland, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten.

Vlag	Naam	Hoofdstad	Oppervlakte in km ²	Bevolking	Huidige status
	Curaçao	Willemstad	444	131.051 (2011)	Autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden
	Bonaire	Kralendijk	288	15.414 (2009)	Bijzondere gemeente van Nederland
	Sint-Maarten	Philipsburg	34	35.035 (2005)	Autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden
	Sint-Eustatius	Oranjestad	21	2886 (2010)	Bijzondere gemeente van Nederland
	Saba	The Bottom	13	2000 (2010)	Bijzondere gemeente van Nederland
	Aruba	Oranjestad	180	103.065 (2009)	Autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden
	Nederlandse Antillen	Willemstad	980	289.451	Opgeheven

BUITENLANDSE SPOREN VAN HET NEDERLANDS (DEEL 1)

Heel wat sporen van het Nederlands zijn ook vandaag nog buiten Europa te vinden. Vanaf circa 1600 legden de VOC en de WIC door het stichten van handelsposten de basis voor een verspreiding van het Nederlands op andere continenten. En vanaf de 19de eeuw namen grote groepen Nederlandse landverhuizers hun taal mee naar de 'nieuwe wereld'. In een reeks van vier artikelen gaan we dieper in op de geschiedenis van onze taal en op de sporen die ze zowat op alle continenten heeft achtergelaten. In dit eerste deel gaan we op zoek naar restanten in Noord-Amerika.

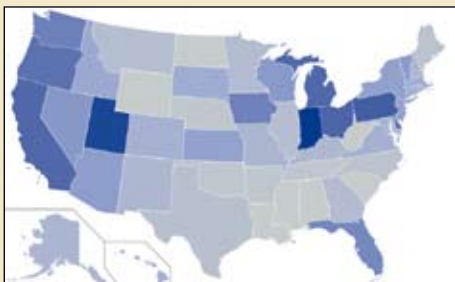
De expansie van Nederland als handelsmacht en koloniale mogendheid begon in de 17de eeuw, toen de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) en later de WIC (West-Indische Compagnie) handelsnederzettingen stichtten, respectievelijk in de Oost (Nederlands-Indië, Zuid-Afrika, Japan) en in de West (het Caraïbische gebied, Zuid- en Noord-Amerika en de kust van West-Afrika). De VOC en de WIC onderhielden in de loop van de 16de en 17de eeuw handelsposten in onder andere Noord-Amerika (Nieuw Amsterdam, het huidige New York), aan de Berbice-rivier in Guyana, in Brazilië, aan de Afrikaanse Kaap, aan de Afrikaanse westkust, in het huidige Sri Lanka, in Japan en in de Indonesische archipel.

Onder Nederlands beheer kwamen Nederlands-Indië, Suriname en enkele eilanden in het Caraïbische gebied. Nederlands-Indië was tot 1949 een Nederlandse kolonie; Suriname stond van 1645 tot 1975 onder Nederlands bewind. De Caraïbische eilanden Saba, Sint-Maarten, Sint-Eustatius, Bonaire, Curaçao en Aruba maken weliswaar nog steeds deel uit van het Koninkrijk Nederland, maar drie van de zes eilanden hebben recentelijk een meer autonome status verworven (zie ook het hoofdartikel van Frank Judo in dit nummer). Het hoeft dan ook niet te verbazen dat in sommige gebieden tot op vandaag nog sporen van het Nederlands terug te vinden zijn. In dit eerste deel beperken we ons tot Noord-Amerika.

Nederlandse sporen in Noord-Amerika

In het Amerikaans Engels zijn heel wat woorden in gebruik die duidelijk een Nederlandse herkomst verraden. Enkele voorbeelden zijn:

De plaatsen in Noord-Amerika waar nog sporen van het Nederlands zijn terug te vinden. Hoe donderker de kleur, hoe meer sporen er te vinden zijn.

- *boss* (baas)
- *waffle* (wafel)
- *cookie* (koekje/koekie)
- *pancake* (pannenkoek)
- *pottybacker* (pottenbakker)
- *stoop* (stoep)
- *snooper* (snoeper)

uit: De Vries (1994, 255)

Tot op vandaag wordt in enkele plaatsen in de Verenigde Staten nog Nederlands gesproken. Plaatsen met een groot percentage bewoners met Nederlandse voorouders zijn Pella en Orange City in het noordwesten van de staat Iowa, Holland, Overisel, Drenthe, Graafschap en Vriesland in Michigan en Friesland en Little Chute in Wisconsin. Van de 8000 inwoners van de stad Pella spreken er vandaag nog zo'n 200 Nederlands.

Het Amerikaans Nederlands, vaak ook 'Iowa Dutch' genoemd, is in zijn bestaan sterk bedreigd. Het proces van taalverschuiving is al lang voltrokken; de jongere generatie spreekt het niet meer en in de meeste taalgebruikssituaties overheerst het Engels. Bovendien is er sprake van taalverlies: het Amerikaans Nederlands is uitermate heterogeen; de grammatica en fonologie zijn ontleend aan het Engels, alleen de woordenschat is nog voor een aanzienlijk deel Nederlands.

Op 5 november 1626 ontvingen de leden van de Staten-Generaal een schrijven van de Hollandse koopman Peter Schaghen, een vertegenwoordiger van de West-Indische Compagnie. Naast het eerder banale nieuws dat in Amsterdam het schip 't Wapen van Amsterdam was binnengelopen, had hij nog meer belangwekkend nieuws te melden: "Hooghe Moghende Heeren, Hier is ghisteren t'schip t'Wapen van Amsterdam aan gekomen ende is de 23e September wyt Nieu Nederlandt gezeyllt wyt de Rivier Mauritijs. Rapportteert dat ons volck daer kloec is ende vreedigh leven... Hebben t'Eylant

Een replica van de Batavia, één van de bekendste vlaggenschepen van de VOC.

Manhattes van de wilden gekoght voor de waarde van 60 gulden; is groot 11000 morgens."

In 1626 kocht de WIC inderdaad het eiland 'Manna-hatta' (later Manhattan) voor de Noord-Amerikaanse oostkust voor 60 gulden van de plaatselijke indianenstam en stichtte daar de handelsnederzetting Nieuw-Amsterdam.

In 1664 moest de gouverneur van Nieuw-Amsterdam, Peter Stuyvesant, de kolonie overgeven aan de Engelsen. In ruil daarvoor kreeg de WIC het gebied van het huidige Suriname (zie ook het themanummer "400 jaar relaties Lage Landen-New York" Nieuwsbrief 29/1, september-oktober 2009). In de loop van de tijd was gebleken dat de kolonie Nieuw-Amsterdam te zwak was om stand te kunnen houden tegen de omringende Engelse nederzettingen. Landbouw en bonthandel in Noord-Amerika waren voor de WIC bovendien lang niet zo lucratief als de slavenhandel en suikerplantages in het Caraïbische gebied. Suriname was daarom voor de Republiek een duidelijk aantrekkelijker optie.

Na de overgave van Nieuw-Amsterdam aan de Engelsen trokken enkele duizenden Nederlandse kolonisten het achterland in. Nog in

Door Nederlanders gestichte plaatsen in de staat Michigan waar nog Nederlands te horen is.

Het schrijven van koopman Peter Schaghen, waarin hij de aankoop van Manhattan meldde. De brief is geschreven in Amsterdam en uit niets blijkt dat de schrijver zelf ooit op Manhattan geweest is.

1778 was het Nederlands zo belangrijk aan de Amerikaanse oostkust, dat de eerste grondwet van de net opgerichte Verenigde Staten naar het Nederlands werd vertaald om de steun van de Nederlandse kolonisten te verzekeren. Een uitgebreid artikel over Nieuw Nederland is te vinden op Wikipedia (in het Duits).

Enkele plaatsnamen getuigen nog van deze vroege Nederlandse aanwezigheid in Noord-Amerika: Brooklyn (oorspronkelijk 'Breukelen'), Flushing (van 'Vlissingen'), Harlem ('Haarlem'), Long Island ('Lange Eylandt') en Rhode Island ('Roode Eylant').

Oude kaart van Nieuw Nederland

Op de kolonisten volgden enkele eeuwen later de immigranten. In de 19de eeuw emigreerden Nederlanders vooral om religieuze redenen naar Amerika. Zij verlieten Nederland vaak onder leiding van een dominee en stichtten eigen plaatsen en kerkgemeenschappen in Amerika. Dominee Scholte en zijn volgelingen bijvoorbeeld stichtten de stad Pella; dominee Van Raalte vestigde zich met zijn kerkgemeenschap in Holland, Michigan.

Na de Tweede Wereldoorlog verlieten Nederlanders hun vaderland vooral uit economische motieven en vanwege een gebrek aan land en woonruimte. Zij werden daarbij actief gesteund door de Nederlandse overheid die emigratie als de enige oplossing zag voor de overbevolking van Nederland. Tussen 1946 en 1969 emigreerden 465.000 Nederlanders naar Canada, de VS, Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en Brazilië.

In enkele streken zijn er nog steeds kleine Nederlandstalige gemeenschappen, zoals bijvoorbeeld in de Amerikaanse staat Iowa. Over het algemeen wordt echter uit onderzoek duidelijk dat Nederlanders vergeleken met andere emigrantengroepen, zoals Italianen of Grieken, hun moedertaal het snelst hebben ingeruild voor de taal van het gastland. Van de eerste generatie Nederlandse emigranten in Australië gaf 57 procent haar moedertaal op voor het Engels, vergeleken met 4,3 procent van de eerste generatie Griekse emigranten.

De plaatsnaam Holland komt niet minder dan 28 keer voor in de VS.

In deel 2 van deze reeks gaan we op zoek naar sporen van het Nederlands in Centraal- en Zuid-Amerika.

Guido Theunissen
eindredacteur Nieuwsbrief

Iowa Dutch

Een fragment in 'Iowa Dutch' van Tony Stravers, geboren in Pella, Iowa (zijn ouders zijn Nederlanders die vóór de Tweede Wereldoorlog naar Amerika zijn geëmigreerd): "Dat was die eerste taal dat ik leerd als ik klein kind was and toen mijn oudste broer en hij begon naar school en hij wist niet genoeg Engels mijn vader en moeder zeg wel(l) da's nie goed hij moet meer Engels leren. Toen mijn (my?) jongere broers en zusters weet heel weinig Engels maar da was de eerste taal dat wij leerden wij waren nieuwsgierig met de Hollandse taal en we hebben wat geleerd en toen hebben mijn vrouw ze (?) oom en tante hier wat zes maanden geweest na de oorlog en ze konden heel (?) geen Engels en wij wil (?) graag met die mensen spreken en we hebben daar dan 'n hoop Hollands geleerd."

In Standaardnederlands luidt dit: "Het was de eerste taal die ik als kind geleerd heb en toen mijn oudste broer naar school ging en hij niet genoeg Engels kende, zeiden mijn vader en mijn moeder "dat is niet goed, hij moet meer Engels leren". Mijn jongere broers en zussen kenden toen weinig Engels. Maar het (het Nederlands?) was de eerste taal die we geleerd hebben. Wij waren nieuwsgierig naar het Hollands en wij hebben het een beetje geleerd. Na de oorlog hadden wij de oom en de tante van mijn vrouw voor zes maanden op bezoek en ze spraken nauwelijks Engels en wij wilden graag met ze spreken en wij hebben toen heel veel Hollands geleerd."

uit: Het verhaal van een taal (televisiereeks), bijdrage over 'Pella Dutch'

DE LIEMERS

Een ander Nederland met havezaten, processies en hagelkruisen

Het beeld van Nederland wordt overheerst door de Randstad, met steden als Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, en hun grootstedelijke problematiek. Voor vele Vlamingen is onbekend dat daarbuiten grote delen van Nederland een andere sociale en religieuze structuur en cultuurhistorische achtergrond hebben. In bepaalde opzichten staan Nederlands Brabant en Limburg dichter bij Vlaanderen en oostelijk Gelderland bij het Duitse Rijnland. Daarom besteden we in deze *Nieuwsbrief* aandacht aan de Liemers, een streek tussen Arnhem en de Duitse grens. Redactielid Wim van Heugten kwam er dertig jaar geleden wonen en sloot de streek in zijn hart. Samen met hem gaan we op ontdekkingsstocht.

Fragment van een kaart uit ca. 1570 door Kersten Sgrooten met de Liemers in de driehoek Arnhem-Emmerik-Doesburg.

Wie door de Liemers fietst, wordt geleid door dichters. Langs de vele dijkweggetjes die zo karakteristiek zijn voor dit rivierenland tussen Arnhem en de Duitse grens, hebben de regionale dichters op blauwe borden hun poëtische teksten geschreven. Komend van Nijmegen of Huissen en na bij het Looveer met een gierpont de Rijn te zijn overgestoken, leest de fietser op een bord langs de veerweg aan de Liemerse zijde van de Neder-Rijn het volgende gedicht van Humphrey Ottenhof:

Havezate Loowaard in winters zonlicht. De havezate met zijn typische achthoekige traptoren ligt buitendijks bij het dorpje Loo, gemeente Duiven.

Het veer

*met nieuwjaar gingen zij
naar het veer en vonden het
gesloten*

*een gele vlek in het grijs
dat de oevers had verstoppen:
het water stond aan de dijk*

*hun stemmen schalden over de rivier
heilwensen hoog en blij*

*regelrecht kwamen zij over:
mensen zwaaiden aan de overzij*

Dijken en veerponten horen vanouds bij dit land met oude rivierarmen en lange rijen populieren. Waaien of kolken weerspiegelen de luchten in het water en herinneren aan de vele dijkdoorbraken in de voorbije eeuwen. Bij een doorbraak in 1799 werd het oeroude buurtschap Leuven of Leuffen verzwolgen en nooit meer opgebouwd. Het hoort thans bij de zogenaamde verdronken dorpen in het rivierengebied die zich de jongste jaren in een groeiende belangstelling mogen verheugen.

Havezaten

De Liemers bandijk vanaf het Looveer in oostelijke richting volgend, passeert de fietser havezate Loowaard. Dit kasteeltje uit de 16de eeuw ligt buitendijks op een terp met één van de zeldzame vloedschuren die het Nederlandse rivierengebied nog rijk is. Toen enkele jaren geleden tijdens hoogwater de hoogbejaarde eigenaar stierf, werd de plaatselijke huisarts op een sombere maartavond in een roeibootje over de ondergelopen uiterwaarden naar de havezate geroeid om er de dood vast te stellen. Nu woont er een jong gezin en fietsen kinderen rond op hun driewielertjes. Ze worden daarbij aangestaard door dierenkopjes, eigenlijk meer maskertjes, op de friesjes van de achthoekige traptoren uit 1562.

Dergelijke adellijke huizen zijn als het ware over de streek gestrooid en maken de Liemers tot een typisch land van havezaten. Oorspronkelijk woonde er de landadel, die meestal alleen de lagere rechten bezat: het jachtrecht, dat van duivenslag of een grafkelder in de lokale kerk. Alle havezaten dragen oude en bijzondere namen, zoals Die Magerhort, de Berenklaauw, Rijswijk (uit te spreken als Rieswiek), Halsaf, Mathena of de Zwanenpol.

Het café naast de kerk

Enkele kilometers verderop, beschut achter de bandijk, doemt de stoere kerktoren van Oud-Zevenaar op. Vlak daarnaast ligt het dorpscafé – ook in de Liemers vormen kerk en kroeg een oude en goede combinatie – en bij het bordje *'t Olde Processiepad* staat wat schuin gezakt weer een blauwbord met een gedicht van Rien van den Heuvel:

Fragment van een glasraam van Joep Nicolas.

Het typische rivierlandschap van de Liemers met zicht op Oud-Zevenaar.

Soms

*Soms vind je
jezelf terug
in een peloton fietsers,*

*voortglidend
als vissen,
kleurrijk waaierend.*

*En de bomen
wuiven mee
als waterplanten zo
licht en geruisloos*

*of er geen einde is
aan dit aquarium.*

Achter de kerk op de dijk ontvouwt zich een prachtig uitzicht over het landschap van de oude rivierarmen, met rijen populieren die er diepte aan geven. In de elzenbosjes onderaan de dijk wonen sinds enkele jaren weer bevers. De stilte leunt als het ware op het landschap. In het verschiet de beboste heuvels van het Montferland, met de kerktoren van Hoog-Elten als markant punt. Pal in het zuiden en nauwelijks te zien door de hoge populierenrijen liggen de heuvels van Kleef, met het silhouet van de Zwanenburg en de torens van de proosdijkerk. Verder naar rechts de heuvelrij waartegen Nijmegen ligt, met net zichtbaar de boog van de Waalbrug en de hoge elektriciteitscentrale.

Herinneringen aan Kleefse bloeiperiode

In de Oud-Zevenaarse kerk herinnert veel aan het Kleefse verleden. De nog steeds overwegend katholieke Liemers behoorde vanaf ca. 1350 tot 1816 tot het hertogdom Kleef, dat later deel van Brandenburg en Pruisen werd. Het feit dat de kerk een grote schat aan laatgotische beelden bezat, waaraan namen van meesters van de Kalkarse beeldsnijkunst verbonden zijn als Arnt van Kalkar en Henrik Douwerman, onderstreept dat. Helaas, of gelukkig, zijn de meeste beelden niet meer in de kerk zelf te zien, maar moet men ervoor naar het Catharijneconvent te Utrecht. Daar staart u bijvoorbeeld de meer dan mansgrote Sint-Christoffel van Henrik Douwerman aan die eeuwenlang een plaatsje achterin deze kerk bij de dijk had.

In de kerk zelf vallen vooral de hoge gebrandschilderde glasramen van Joep Nicolas uit 1931 op. Bij zonnig weer flonkeren de kleuren. Twee barokaltaren stammen uit Antwerpen. Ze werden rond 1660 aangeschaft om de tijdens de Tachtigjarige Oorlog vernielde altaren te vervangen. Voor het hoogaltaar schilderde rond 1990 de toen nog jeugdige kunstenaar Wouter Berns de legende van Sint-Martinus, de patroonheilige van de kerk, maar ook van vele anderen in de streek. Ieder jaar rond 11 november maken de kinderen van het dorp lampions van suikerbieten en trekken er zingend mee door het dorp.

Processies en schutterijen

Behalve houten beelden in de kerken herinneren ook de processies nog aan de Kleefse tijd. Ze trekken door de voormalige Kleefse dorpjes Duiven, Groessen, Loo, Oud-Zevenaar en Wehl. Bij de overgang van de Liemers naar Nederland in 1816 werd het houden van processies toegestaan op grond van 16de-eeuwse godsdienstverordeningen van de Kleefse herzog. Elders in Nederland, ten noorden van de grote rivieren, was dat tot voor kort verboden. Pas met de grondwetswijziging van 1984 (!) werd het processieverbod uit de Nederlandse Grondwet geschrapt.

Het katholieke karakter wordt ook onderstreept door de vele schutterijen en gildes die in processies meetrokken. Bij vele feestelijke gelegenheden, waaronder de kermissen, zwaaien ze hun vendels voor God, kerk en vaderland. Traditioneel wordt op kermismaandag op de vogel geschoten en mag degene die met het laatste schot de vogel neerhaalt, zich een jaar lang koning noemen. Tijdens het koningschieten wordt vanzelfsprekend het lokale dialect gesproken. De streektaal valt officieel onder het Nederfrankisch en er is onder taalkundigen een neiging om de streektaal in te delen bij het Kleverlands van het Duitse Noordelijke Rijnland. In ieder geval vormt de Liemers het noordelijkste punt waar nog *ge* en *gij* gebruikt wordt. Oostelijker, in de Achterhoek, wordt

Schutters trekken langs fruitbomen in bloei.

Het hagelkruis van Stokkum, een type wegkruis dat geplaatst werd om boze geesten af te weren, zodat gewassen niet door hagel beschadigd zouden raken. In de Liemers komen dergelijke hoge staakkruisen, bekrond met een haan, voor in Beek bij Didam, in Wehl en Azewijn.

men met het Nedersaksische *ie* aangesproken; westelijk overheerst het Hollandse *jij*.

Verdwijnende herinneringen

Maar ook de Liemers vormt een deel van de nieuwe wereld, waarop nationalisering, internationalisering, maar vooral globalisering in toenemende mate hun stempel drukken. Naast het idyllische beeld, met goede herinneringen aan tijden van weleer, is er ook een hedendaagse werkelijkheid die veel prozaïscher is. Een reusachtige vuilverbrandingsinstallatie, de autoweg A12 en binnenkort ook A15, 350 kV- en 180 kV-hoogspanningsleidingen en spoorlijnen, waaronder de fameuze Betuwelijn, doorkruisen de streek. Grote stadswijken werden de jongste dertig jaar uit de grond gestampt en uitgebreide industriezones ontstonden, met bekende internationale meubelfirma's, mega doe-het-zelf-winkels en tuincentra. Daarmee is een ander leefbeeld in de Liemers binnengedrongen dat nauwelijks verschilt van dat van andere streken elders in de Lage Landen. Hoelang blijft de Liemers nog de Liemers?

Wim van Heugten
redactielid en lid van de afdeling Nijmegen

SPELLEN ZE ECHT SLECHTER DAN VROEGER? JA EN NEE

Van een bewering die zo vaak terugkeert als ‘Ze kunnen niet meer spellen’, verwacht je dat ze op harde cijfers berust. Maar dat valt tegen. ‘Er zijn amper wetenschappelijk verantwoorde cijfers over spellinggebruik te vinden’, luidt het in het *nieuwe spellingrapport* van de Nederlandse Taalunie. “Het is inderdaad scharrelen”, zegt projectleider Rik Schutz van de Taalunie. “Door dat gebrek aan harde gegevens durft geen enkele deskundige harde uitspraken te doen over de spellingbeheersing van jongeren. Enkele onderzoekers formuleren een voorzichtig vermoeden dat leerlingen die de voorbije jaren het basisonderwijs verlaten hebben, iets slechter spellen dan leerlingen van tien of twintig jaar geleden. Maar ze gaan niet verder dan ‘misschien is de beheersing van de spelling de voorbije tien jaar lichtjes afgenomen.’”

“De mails die ik ontvang, staan vol dt-fouten. En hoofdletters, punten of komma’s kennen ze helemaal niet meer!” Hoe vaak hoor of lees je niet dat jonge mensen niet meer kunnen spellen? Maar klopt dat wel? En is dat het enige probleem? In haar gloednieuw rapport ‘Ze kunnen niet meer spellen’ geeft de Nederlandse Taalunie antwoord.

Geen algemene conclusies

Er zijn amper keiharde, wetenschappelijk verantwoorde cijfers over spellinggebruik te vinden. Van de cijfers die wel beschikbaar zijn, word je niet meteen pessimistisch. Zo blijkt uit een peiling in 1988 dat leerlingen aan het eind van de basisschool veel beter zijn in werkwoordspelling dan gedacht wordt. 77% van de leerlingen uit de hoogste klas van het basisonderwijs spelde alle werkwoordsvormen in een toets correct. Dat percentage was in 2010 nog altijd hetzelfde, zo meldt het nieuwe spellingrapport van de Taalunie. En in een rapport van het Nederlandse Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito) uit 1999 lezen we dat er qua spellingvaardigheid niet veel veranderd is vergeleken met de periode daarvoor. “Maar als spellingvaardigheid al gemeten wordt, dan gebeurt dat op uiteenlopende manieren”, nuanceert Rik Schutz. “Ook dat maakt het moeilijk om algemene conclusies te trekken over de spellingkwaliteiten van leerlingen in de loop der jaren.”

Ofer dan niets aan de hand is? Toch wel. Zeker is dat leerlingen slechter spellen naarmate ze ouder worden. Zo legden meer dan 600 eerstejaarsstudenten uit de lerarenopleiding van de Karel de Grote Hogeschool in Antwerpen vorig jaar een spellingtest af. Hun

gemiddelde voor de werkwoordspelling was minder dan 64%, een stuk onder de eerder genoemde 77% van twaalfjarigen. En dan ging het nog om toekomstige leraren. “Na de basisschool gaat het met de werkwoordspelling inderdaad snel bergafwaarts”, knikt Rik Schutz. “Daardoor beheersen leerlingen de werkwoordspelling op hun achttiende slechter dan op hun twaalfde. We weten niet helemaal zeker hoe dat komt.”

Geen drill & practice meer

Zou het aan de tijd kunnen liggen die scholen aan spellingonderwijs besteden? Die loopt zowel in Nederland als in Vlaanderen nogal gelijk: in de basisschool krijgen de leerlingen zes à zeven uur per week taalles. Anderhalf uur daarvan is gereserveerd voor spelling en interpunctie. Rik Schutz: “Tien jaar geleden vond de inspectie dat voldoende. Sindsdien besteden scholen er niet meer, maar ook niet minder tijd aan. Daar zal het dus niet aan liggen. Wat we wel weten, is dat leerlingen in het secundair/voortgezet onderwijs nog weinig echte spellingpraktijk krijgen. Het lijkt er minder belang te hebben. De middelbare scholieren moeten weliswaar nog altijd de spellingregels kennen, maar er is geen ‘drill and practice’ meer. Ik betreur dat niet per se, ik stel het simpelweg vast.”

Nederlandse toetsresultaten tonen aan dat leerlingen die algemeen vormend onderwijs volgen, beter spellen dan leerlingen in een beroepsgerichte studie, zo lezen we in het nieuwe spellingrapport. Nemen leraren in richtingen zoals havo/vwo in Nederland en aso in Vlaanderen spelling dan ernstiger dan hun collega’s in beroepsgericht onderwijs? Schutz: “Daarover hebben we geen concrete gegevens. Wel hebben we de indruk dat scholen tegenwoordig minder aandacht besteden aan de spelling van leerlingen bij andere schoolvakken dan het vak Nederlands. Verder lijken leerlingen zelf veel meer teksten te produceren in de vorm van werkstukken dan enkele decennia geleden.”

Meer schrijven, meer fouten

Dat is een belangrijke, zelfs verrassende vaststelling: we schrijven met z’n allen veel meer

dan vroeger. Schutz: “Dat is een trend in alle beroepen. Een schoonmaker hoefde vroeger nauwelijks te schrijven, nu moet hij bijvoorbeeld mails sturen of korte nota’s schrijven. Jonge mensen schrijven volop via de digitale media. Overal circuleren er meer geschreven boodschappen. Daardoor lijkt het alsof er meer fouten geschreven worden. We zien er gewoon meer. Toch zijn bijvoorbeeld dt-fouten van alle tijden en vooral: van alle bevolkingslagen.”

En het spellingonderwijs zelf? Hoe zit het daarmee? Hier signaleert de Taalunie een pijnpunt: kinderen leren op allerlei manieren spellen, maar niemand schijnt te weten wat de beste manier is. “Er bestaat ook geen eenvormige terminologie in spellingonderwijs en -didactiek”, voegt Schutz toe. “Neem nu het begrip ‘klankzuiver’. Daar bestaat geen algemeen aanvaarde definitie van. Methodes spreken over *luisterwoorden*, *weetwoorden*, *regelwoorden*, *analogiewoorden* en ‘*net-als-woorden*’ zonder dat je precies weet wat die begrippen betekenen. Misschien zijn sommige termen synoniemen van elkaar, misschien ook niet.”

Przewalskipaard

Het blijkt ook lang niet duidelijk welke woorden leerlingen op welke leeftijd moeten kunnen spellen. “Alle taal- en spellingmethodes bevatten spellingcategorieën”, verklaart Rik Schutz, “bijvoorbeeld woorden met dubbele medeklinker of woorden op –st. Maar voor elke categorie geven die methodes slechts enkele voorbeelden, waardoor onduidelijk blijft wat een spellingcategorie precies behelst. Complexe woordenlijsten vinden we nergens.” Of die dan zo belangrijk zijn? “Zeker. Daarmee kun je per woord aanduiden tot welke categorie(ën) het behoort. Bovendien kun je per onderwijsniveau aangeven welke woorden de leerlingen moeten kunnen spellen. Nu moeten leerlingen vaak woorden leren spellen waar ze niet aan toe zijn of die ze in het dagelijks leven nooit zullen moeten schrijven. Van ‘consciëntieus’ tot ‘przewalskipaard’. Voorts lijkt het me erg zinvol dat we gaan differentiëren op basis van spellingniveaus. Dat zou in alle spellingmethodes en in elk schoolvak moeten zitten.”

Rik Schutz: “Leerlingen beheersen de werkwoordspelling op hun achttiende slechter dan op hun twaalfde.”

Voor een dictée of het vak Nederlands willen leerlingen extra aandacht besteden aan hun spelling. Maar eenmaal daarbuiten loopt het vaak stevig mis.

Voor het vak Nederlands willen leerlingen extra aandacht besteden aan hun spelling. Maar eenmaal daarbuiten loopt het vaak stevig mis. Daarom is in de Nederlandse Tweede Kamer onlangs een motie goedgekeurd om het eindexamen van leerlingen voor niet-taalkvakken ook te beoordelen op spelling. “Dat betekent niet dat de examens er in juni al anders gaan uitzien”, aldus Rik Schutz. “Wel gaat men de wenselijkheid ervan nu onderzoeken. Ik voorspel dat het lastig zal worden. Organisatorisch is het niet simpel, veel last komt bij de leraar Nederlands te liggen en zwakke spellers worden dubbel gepakt. Het is bovendien niet omdat een ingenieur slecht spelt, dat hij geen goed ingenieur zou zijn. Daarmee moet bij het toetsen ook rekening worden gehouden.”

Anderstalig

Rik Schutz: “Mensen nemen het niet te nauw met de spellingregels als ze mailen, chatten of sms’en. Die houding heeft effect op correct spellen in het algemeen.”

Spellers jongeren minder goed of zijn ze minder taalvaardig in het algemeen? Rik Schutz: “Spelling blijft een deelvaardigheid, maar toch focust de samenleving er sterk op. Verder denk ik dat er te veel veralgemeend wordt. Mails die vol fouten staan? Veel mensen beschouwen een mail als iets tussen spreek- en schrijftaal en nemen het daarom niet zo nauw met de spellingconventies. Er zijn tal van factoren die in dit verhaal meespelen: het onderwijs is gedemocratiseerd, de omgangsvormen zijn informeler geworden en we raken gewend aan nieuwe schrijfstijlen, zoals chat of sms. In scholen met veel anderstalige leerlingen valt op dat leerkrachten spelling niet durven los te laten, ook al blijven begeleiders pleiten om in te zetten op mondelinge vaardigheden. Je merkt in scholen dat de spellingsoefeningen van a tot z worden gemaakt, maar dat oefeningen die meer gericht zijn op begripsvorming of communicatieve situaties stiefmoederlijk worden behandeld.”

Uit het rapport blijkt ook hoe dubbelzinnig er wordt omgegaan met elektronische spel-

linghulp. Rik Schutz: “Voor de spelling van heel moeilijke woorden zijn er hulpmiddelen genoeg. Hoeveel mensen zouden trouwens uit het hoofd weten hoe je een woord als ‘przewalskipaard’ spelt? Maar in het onderwijs mogen leerlingen die hulpmiddelen, zoals de spellingchecker, vaak niet gebruiken. Verder volstaat een spellingchecker niet om een algemeen kwaliteitsniveau te bereiken. Dt-fouten laat een spellingchecker bijvoorbeeld meestal staan. Toch pleit ik ervoor om kinderen en jongeren te leren werken met al die hulpmiddelen én tegelijk te werken aan een verbetering van hun spellingattitude.”

Chat en sms

Een dimensie die herhaaldelijk in het rapport aan bod komt, is die van attitude. Willen jongeren wel correct spellen? Rik Schutz: “De factor ‘register’ is hier erg belangrijk. Voor vele van mijn Vlaamse leeftijdgenoten is het normaal om in registers te spreken: dialect in de ene situatie, tussentaal of standaardtaal in de andere. In Nederland heeft dat altijd minder gespeeld. Misschien is dat registersverschil nu ook in de geschreven taal gaan leven? Mensen nemen het niet te nauw met de spellingregels als ze mailen, chatten of sms’en. Die houding heeft misschien effect op correct spellen. Er zijn aanwijzingen dat in het secundair/voortgezet onderwijs geen cultuur van het formele schrijfregister als norm bestaat.”

Sommige onderzoekers wijten foutief spellen aan de werking van ons brein. Zo heeft prof. Dominiek Sandra van de Universiteit Antwerpen bewezen dat ons woordgeheugen ons geregeld in de luren legt bij het schrijven van werkwoorduitgangen, zeg maar d, t en dt. Je kunt er volgens Sandra dus eigenlijk niet altijd iets aan doen als je een spelfout maakt. Rik Schutz: “Ik ga een onderzoeker als prof. Sandra niet tegenspreken, maar maatschappelijk gezien kunnen we het ons niet veroorloven te zeggen: dt-fouten, jammer, maar er is nu eenmaal niets aan te doen. Dat zet de deur open voor spellinganarchie. We mogen als samenleving best eisen dat mensen correct spellen. Onderwijs moet aanleren wat juist en niet juist is. In het verkeer zie ik de laatste tijd steeds vaker bordjes met het opschrift ‘bij rood licht rechts afslaan toegestaan aan fietsers’. Dat is een pragmatische ingreep geweest, want de meeste fietsers deden dat toch al. Maar bordjes met ‘dt-fout toegestaan’ omdat ze nu eenmaal worden gemaakt, zie ik liever niet komen. Wel is er meer onderzoek nodig naar spellingdidactiek die meer aansluit bij het woordgeheugen. Kinderen leven in een andere wereld dan hun ouders of leraren. Ik vind het niet meer dan normaal dat het spellingonderwijs hun leefwereld meer opzoekt.”

Leerstijlen

En de rol van de school? Rik Schutz: “Die mag gerust meer werken aan een cultuur van correct schrijven. Een cultuur van ‘Soms doet het er echt toe’, ook in de communicatie tussen school en derden. Brieven van de school aan ouders, om maar iets te zeggen, wemelen soms van de spelfouten. Ik heb wel het idee dat die cultuur van correct schrijven aan het groeien is. In Vlaanderen moet elke school sinds kort een taalbeleid voeren. Dat heeft ongetwijfeld een positief effect. Ten slotte durf ik niet te zweren bij een meer inductieve of deductieve aanpak van spellingonderwijs. Dan bots je op verschillende leerstijlen. Er zijn mensen die zeggen: zet mij maar in een buitenlands café en ik pik de taal zo wel op. Heel inductief en communicatief. Andere, deductief gerichte mensen zeggen: geef mij maar gewoon een boekje waarin alle taalregels staan en ik leer het zo wel. Kortom, je zit met verschillende leerstijlen en dat impliceert verschillende didactieken. Het zal wel om evenwicht gaan.”

Jan T’Sas

in: *Taalschrift* 82, oktober 2011

Download het volledige rapport van de Nederlandse Taalunie: www.taalunieversum.org/onderwijs/spelling

GRENZEN AAN TOLERANTIE?

Onder deze titel, die ongetwijfeld alle leden van de Orde van den Prince intrigeert, hebben de rechtstheoreticus en -filosoof Frank Flerackers, lid van de afdeling Pajottenland, en Prof. Hans Verboven, die onder meer Duits doceert aan de Universiteit Antwerpen, vijftien essays gebundeld van evenveel auteurs, onder wie enkele Prince-leden, die met hun soms provocerende uitspraken iedereen aan het denken moeten zetten. Deze bundel verscheen als jaarboek 2011 van het Verbond der Vlaamse Academi's, waarvan Flerackers voorzitter is.

De samenstellers gooien in hun 'Woord Vooraf' de knuppel meteen in het hoenderhok met de vraag "Kunnen verschillende etnische, ideologische en religieuze groepen in Europa ook in de toekomst vreedzaam 'samen' leven of wordt het een 'naast elkaar' leven, of erger?" Zij verwittigen de lezers ook onmiddellijk (allicht ten overvloede) "dat de auteurs het onderling niet eens zijn". Gelukkig maar, want dat kan alleen de discussie aanwakkeren. En wij weten ondertussen allemaal dat "du choc des idées jaillit la lumière".

De bekende Antwerpse filoloog-filosoof Ludo Abicht, die vooral over joodse cultuur, het conflict in het Midden-Oosten, het marxisme, de Verlichting en de tegenstelling tussen universalisme en nationalisme publiceert, laat er in zijn 'Inleiding' geen twijfel over bestaan dat in Europa "de verlichtingswaarden de basis blijven voor elke onderhandeling met niet-westerse nieuwkomers: niet minder en liefst meer. Indien we daaraan tornen, schaden we zowel onszelf als de nieuwkomers", schrijft hij.

Tolerantie en antitolerantie

Na een lange en geleerde theoretische uiteenzetting van de hoogleraar Matthias Storme, lid van de afdeling Brussel, over "Tolerantie en antitolerantie" – met veel voetnoten, zoals we van deze eminente jurist gewoon zijn – opent zijn Leidse collega-hoogleraar in de encyclopedie van de rechtswetenschap Paul Cliteur de debat

ten met onder meer de bedenking: "Tolerantie wordt tegenwoordig geassocieerd met dingen 'niet' zeggen, niet met 'gedogen' dat dingen gezegd worden." Dat is iets heel anders dan wat hij het klassieke tolerantiebegrip heeft genoemd, namelijk dat je niet te snel aanstoot moest nemen aan wat anderen zeiden, dat je anderen de ruimte moest geven om aan zijn of haar wereldbeschouwing uiting te geven "ook wanneer die wereldbeschouwing heftig botst met de eigen wereldbeschouwing".

De psycholoog Jaak Peeters, die ook politiek actief is als Vlaams nationalist, pikt in zijn "Beschouwingen over tolerantie en identiteit" herhaaldelijk in op Cliteur, bijvoorbeeld wanneer hij zegt: "Tolerantie vergt het bezitten van een eigen mening. (...) Want eisen dat 'iets' moet getolereerd worden, is maar zinvol als er 'een iets' is (...) met een eigen herkenbaar en afwijkend karakter. Iets dat een eigen identiteit is, dus."

Frank Furedi, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Kent en auteur van onder andere *On Tolerance. A Defence of Moral Independence*, constateert in zijn bijdrage over "Ontkenning. Een vorm van moderne ketterij" dat "onze westerse maatschappijen in de eerste jaren van de eenentwintigste eeuw de prooi geworden zijn van machtige, onliberale, onverdraagzame en antidemocratische invloeden." Hij steekt zijn nek ver uit met de boude bewering: "Vrijheid van spreken kan geen vrijheid van spreken zijn als mensen niet het recht genieten om hun medemensen te beledigen."

Hilversum, 18 oktober 2011: wietkrans bij het monument voor tolerantie ter gelegenheid van 35 jaar gedoogbeleid.

Respect voor andersdenkende

Het valt te betwijfelen of die uitspraak wel spooft met de Vaticaanse visie die in het hoofdstuk "De veranderde kerkelijke standpunten over persvrijheid, godsdienstvrijheid en mensenrechten" uiteengezet wordt door de jezuïet Eberhard van Gemmingen, die lang voor Radio Vaticana gewerkt heeft en die heel veel nadruk legt op "respect" voor de andersdenkende. "Gebrek aan respect getuigt van een gebrekkige opvoeding", zegt hij. Eberhard van Gemmingen vindt het onverantwoord de moslimwereld nodeloos met karikaturen zoals de omstreden Deense Mohamed-cartoons te ergeren. De persvrijheid, die niet ter discussie gesteld mag worden, moet volgens hem "met wijsheid" gebruikt worden. Hij vindt de omstreden cartoons "getuigen van een gebrek aan wijsheid" en hij vindt het "puberachtig of gewoon naïef om met al de globale spanningen de moslimwereld zo te tergen".

Vice-minister-president van de Vlaamse regering Geert Bourgeois gaat in "Burgerschap en publieke cultuur: bouwstenen voor een gedeelde toekomst" nog een stapje verder dan "respect" opbrengen voor de andersdenkende. Constateerend, met de Duitse bondskanselier Angela Merkel als belangrijkste getuige, "dat het multiculturalisme gefaald heeft", pleit hij voor "een open en warm Vlaanderen. Een Vlaanderen waarin we niet 'naast', maar 'met' elkaar leven. Een Vlaanderen waarin iedereen, ongeacht de herkomst, haar of zijn plaats heeft."

Pluralisme in religie

In zijn interessant historisch overzicht van "Verdraagzaamheid en pluralisme in religie" stipt de sinoloog, indoloog en filosoof Koenraad Elst aan: "De grote uitzondering op de wereldwijde

tendens tot secularisering van de staat is de moslimwereld.” Daarop volgt bijna logisch het hoofdstuk “*Botsende culturen zetten tolerantie onder druk*”, waarin de hoogleraar van de Gentse Rechtsfaculteit Boudewijn Bouckaert, lid van de afdeling Gent I en voorzitter van de Commissie Onderwijs en Gelijke Kansen van het Vlaams Parlement, samen met zijn medewerker-promovendus Manuel Dierickx Visschers “*De hoofddoek als testcase*” behandelt. “Concreet zullen wij aantonen”, zeggen zij, “dat het hoofddoekenverbod – hoe repressief dit ogenschijnlijk of op het eerste gezicht ook moge lijken – in wezen steunt op het Lockeaanse tolerantiebeprijp en dit bovendien net wil vrijwaren tegen enerzijds bepaalde bevolkingsgroepen die dit tolerantiebeprijp niet aanhangen en anderzijds tegen een permissiviteit van andere groepen die de tolerantie menen aan te hangen, maar hiermee de tak afzagen waarop ze zitten.”

Advocaat Erwin Truyens, de Antwerpse stichter van de Vlaamse Nationalistische Studentenvereniging (NSV) en voorzitter van het Vormingsinstituut Wies Moens, zet in het essay “*Vrijheid, gelijkheid en verdraagzaamheid. Een christelijke en nationalistische benadering*” theorieën uiteen waarop de oprichter van wijlen het Vlaams Blok, Karel Dillen, welgevallig zal neerkijken. Truyens schrijft onder meer: “Als we ongelimiteerd tolerant zijn, zelfs jegens hen die zelf intolerant zijn, als we niet bereid zijn een tolerante samenleving te verdedigen tegen de aanvallen van de intolerante medemens, dan zal de tolerante mens te gronde gaan, en met hem de tolerantie.”

Tolerantie en islam

Met de beroemde uitval van Cicero “*Quo usque tandem abutere Catilina patientia nostra*” opent de filoloog-filosoof-auteur en schooldirecteur Wim Van Roy zijn waarschuwendende bijdrage “*Tolerantie en islam*”, waarin hij onomwonden verklaart dat (al dan niet goedmenende) zogeheten “progressieven” impliciet en soms zelfs expliciet een morele equivalentie maken tussen bijvoorbeeld christendom-jodendom enerzijds en islam anderzijds, “terwijl de eerste twee een boodschap brengen van een hoog moreel gehalte en van naastenliefde, terwijl de tweede ‘religie’ een jihadistische en dus oorlogszuchtige ideologie is die alles uitsluit wat niet-moslim is”. In zijn conclusie noteert hij dat het vooral Arabische auteurs zijn die er ons op attenderen dat er “*something rotten is*” in een islam die Europa veroverd en die volgens de Marokkaans-Nederlandse schrijver Hafid Bouazza “het slechtste is wat Nederland ooit is overkomen”.

Kerk en vrijmetselarij

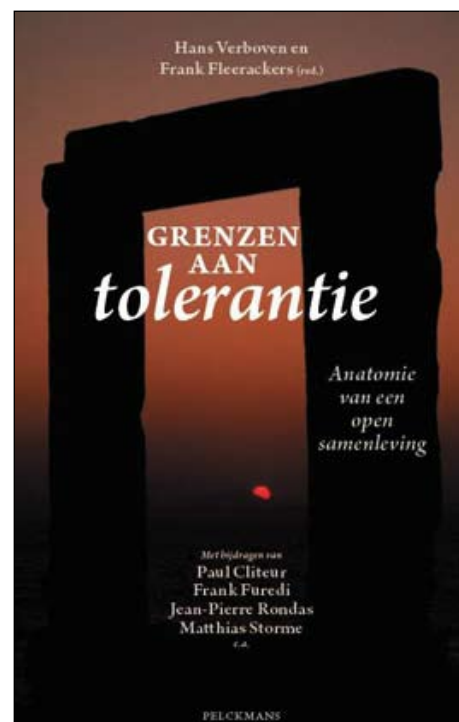
De laatste bijdrage aan het boek is van de hand van de neurochirurg Gui Celen, voormalig voorzitter van de internationale serviceclub Marnixring. In de beste Dan Brown-stijl schrijft hij in zijn essay “*De rooms-katholieke kerk en de vrijmetselarij. Kent de tolerantie nog grenzen?*” een kerkgeschiedenis à la de *Da Vinci Code*, waarin deze passus cruciaal is: “Voor de vrijmetselaars zijn, sinds hun ontstaan in het begin van de 18de eeuw (1717), de moderne rechten van de mens met de vrijheid van de burger ‘heilig goed’. Deze rechten werden verworven na belangrijke revoluties: de Engelse van 1689, de Amerikaanse van 1776 en de Franse van 1789. De kerk ijverde sindsdien voor het herstel van haar wereldlijke macht. Reeds op 18 april 1738 veroordeelde Paus Clemens VII de vrijmetselaars met excommunicatie met zijn bul *In Eminenti Apostulatus Specula*.” Sindsdien hebben vrijmetselarij en kerk met elkaar overhoop gelegen, tot er, vooral na de Tweede Wereldoorlog, een kentering kwam en er toenadering mogelijk was. In 1970 verklaarden zowel Engelse, Canadese, West-Duitse als Franse bisschoppen “dat er geen grote onverenigbaarheid is tussen kerk en vrijmetselarij”. Waaruit Gui Celen de conclusie trekt: “*In necessariis unitas?* (...) Op een moment waarin het Westen zich in een waarden crisis bevindt, moeten alle mensen van goede wil gemobiliseerd worden om verder te werken aan het project met de mensheid. (...) We zien dat vandaag de humanistische zowel als de christelijke waarden bedreigd zijn. Laat ons dus, geholpen door de deugd der tolerantie, de medestanders respecteren en samen, onder verschillende vlag, voor hetzelfde doel strijden.”

Verwijzend naar de titel van het boek, vraagt één van de samenstellers van deze bundel, Hans Verboven, zich af: “Waar liggen dan die grenzen van de tolerantie?” Zijn antwoord is kort en duidelijk: “Daar waar het eigen voortbestaan bedreigd wordt.” Maar ook dat is, samen met de vaak uiteenlopende en vaak provocerende meningen van de vijftien andere auteurs, een rijke bron voor grondige discussies over dé “waarde” die naast de *amicitia* in het wapenschild van de Orde van den Prince prijkt.

Cas Goossens
redactielid en lid van de afdeling 't Zwin

Frank Flerackers en Hans Verboven (red.), *Grenzen aan tolerantie Anatomie van een open samenleving*, met bijdragen van Paul Cliteur, Frank Furedi, Jean-Pierre Rondas, Matthias Storme e.a., Uitgeverij Pelckmans, Kalmthout, 2011, ISBN 978-90-289-6134-0

Kunst ook een taal

Actualiteit in de middeleeuwen

Als Eggeric van Eggermonde in *Karel ende Elegast* zijn vrouw een uitbundige bloedneus slaat omdat ze iets gezegd heeft wat hem niet bevalt, zijn wij geneigd dat een nogal buitensporige en weinig elegante reactie te vinden. Dat het afgehouden hoofd van *Heer Halewijn* tussen de smakelijke gerechten op de eettafel gezet wordt, is naar ons oordeel ook al niet erg kies. Rare lui, die middeleeuwen, dat lijkt wel duidelijk. Althans wanneer wij onze normen en waarden, ons beeld van mens en samenleving op hen en hun wereld projecteren. Natuurlijk is het logisch dat we dat niet moeten doen als we “mensen van voorbij” willen begrijpen, maar het is wel moeilijk om je tegen die fout te wapenen, want een wereld van honderden jaren geleden is tegelijk een wereld van verschil, waar we in de regel niet erg veel van afweten en daardoor maar moeilijk begrip voor kunnen opbrengen.

Daar probeert historicus **Ludo Milis**, emeritus hoogleraar van de Gentse Universiteit en lid van de afdeling Gent II, iets aan te doen. In zijn boek *Van Waarheden en Werkelijkheid* belicht hij talloze fragmenten uit de geschiedenis en de literatuur van de middeleeuwen om “een representatieve staalkaart te krijgen van hoe mensen van zowat duizend jaar geleden aankeken tegen een aantal strofen van het levenslied”. Hij gaat daarbij uit van drie thema’s: in de eerste plaats de vraag hoe de christelijke samenleving van het Westen andere religies benaderde en hoe ze ermee omging. Vervolgens de uiterst belangrijke rol van het eergevoel in de middeleeuwse maatschappij, waardoor schande en schaamte fundamentele uitgangspunten voor het handelen konden zijn. En tot slot de houding van de middeleeuwer tegenover het occulte: het omgaan met alle mogelijke tekenen uit de bovennatuur, die soms van God, maar soms ook van de duivel afkomstig konden zijn. Ik citeer één fraai voorbeeld daarvan: “Een jonkman had een buitenechtelijke verhouding en na een poos kwam hij tot inkeer. Hij vertrok op boetetocht naar Sint-Jacob van Compostella, maar zijn berouw was verre van volmaakt. In zijn bagage zat de gordel van zijn ex-vriendin, een troostend middelje om aan haar te blijven denken. Plots verscheen Sint-Jacob, die hem kapittelde voor dat gebrekkige berouw. Wat moet hij doen om weer in de gunst te geraken, is de vraag. “Snij je penis af waarmee je gezondigd hebt. Zo betoon je je trouw aan mij en aan God. Ontneem je dan je leven, want je hebt slecht geleefd; snij dus je keel over.” Er is natuurlijk geen twijfel mogelijk. Sint-Jacob zou zoiets nooit zeggen!

De duivel was in diens huid gekropen. Onze brave zondaar had dat niet door, hakte zijn lid af en sneed zijn keel door. Zijn reisgezellen realiseerden zich niet dat het om zelfmoord ging en begroeven hem in gewijde grond, tegen alle kerkelijke regels in. Hun gebeden bereikten God, die de wonde – alleen die aan de hals natuurlijk – genas en hem weer tot leven wekte.” (p. 103)

Milis’ boek staat vol van zulke anekdotes, zonder echter een historisch rareitenkabinet te worden. Integendeel: steeds weer wordt door die verhalen en hun toelichting duidelijk hoezeer de middeleeuwse werkelijkheid afwijkt van de onze en hoe anders die de waarheid afspiegelt. Overigens is het niet alleen voor een beter begrip van de middeleeuwen een belangrijk boek. Al lezend realiseren we ons dat heel veel van die opvattingen, waarvan we meenden dat ze al lang achterhaald waren, nieuwe actualiteit gekregen hebben in onze samenleving, die door het samenvloeien van allerlei culturen oude structuren opnieuw zichtbaar doet worden. “Het treft me hoe onze maatschappij weer meer en meer middeleeuwse trekken krijgt”, schrijft Milis in zijn Nawoord. Het is de moeite waard om zijn boek zorgvuldig te lezen, al was het alleen maar om die sensatie mee te beleven. (WW)

- Ludo Milis, *Van Waarheden en Werkelijkheid. De opvattingen van de middeleeuwen in het blikveld van nu*, Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2011, 160 blz., 19 euro, ISBN 978-90-8704-220-2

Geloven op jaarbasis

Anne van der Meiden (° 1929) is een Nederlandse theoloog en communicatiewetenschapper. Hij doceerde aan de Rijksuniversiteit Utrecht en ging in 1994 met emeritaat. Hij is lid van de afdeling Twente-Achterhoek. Hij is als vrijzinnig protestant (°) een bekend predikant in Nederland en ging voor bij prinselijke huwelijken en doopvieringen. Hij leidde ook jonge predikanten op en prentte hen in dat ze moesten spreken voor het volk en daarbij de taal van het volk moesten gebruiken. In Twente is hij een begrip, zeker nadat hij de Bijbel in het Twents dialect vertaalde vanuit de grondtalen (*De Biebel in de Twentse sproa-ke*). Op een weblog wordt hij “de meest krasse oudere van Twente” genoemd. Onlangs kreeg hij de *Zilveren Haring*, een waarderingsprijs om Twente op de kaart te zetten. Nog altijd is hij actief bezig met lezingen, predicates en kunst. Hij is een amateurschilder (aquarel en olie) met een voorkeur voor landschappen

Ludo Milis

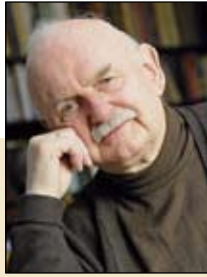
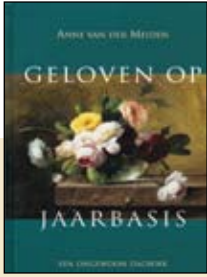
met Twentse motieven. Zijn vrouw, Renée Weisink, maakt bronzen beelden.

Het boek *Geloven op jaarbasis* is een ongewoon dagboek. Het gaat om een tijdsanalyse van kerk en geloven vanuit een vrijzinnig protestantse visie. Zelf heeft de auteur het over “op-schoning en herwaardering van ons religieus erfgoed”. Veel mensen voelen zich verward. Wat blijft er over van de zekerheden en veilige beelden uit het geloofsleven van hun jeugd? De antwoorden op de grote levensvragen waren duidelijk en de dogma’s bakenden de weg af. Anne van der Meiden confronteert de lezer met de vraag wat het meest fundamenteel is wat je vandaag kunt zeggen over God, mens, kerk en wereld. Naast theoloog is hij ook een communicatiewetenschapper. Communicatie is fundamenteel menselijk, maar ook goddelijk. Hij stelt dat een God die niets van zich laat horen, het letterlijk niet haalt. Alleen wanneer de geraakte mens over Hem gaat spreken, bereikt God mensen. God schiep het eerste woord en de mens gaf het door.

Het boek bevat voor elke dag van het jaar een stukje tekst en per maand is er een thema. In januari gaat het over het loslaten van de kerk en het geloof. Nostalgie – hij noemt het met een mooi woord *vroegerzeerte* – hoort bij een mensenleven, maar we leven hier en nu en we moeten ons de vraag durven te stellen hoe het geloof van vroeger vandaag kan worden beleefd. Waarom mogen we ons bijvoorbeeld geen vragen stellen over gruwelijke en baldadige bijbelverhalen?

Van der Meiden is een theoloog, maar gebruikt woorden op mensenmaat. De twijfelende mens stelt soms directe vragen. Bestaat God, ook als ik niet in Hem geloof? En wat met de hemel en de hel? In de maand maart gaat het over eerlijkheid. Als je oprecht bent, wat zegt het geloof je dan nog en wat doe je ermee? In mei staat Jezus van Nazareth centraal. Misschien zijn sommige stellingen vrij uitdagend, maar de auteur laat de lezer niet verweesd achter. Hij geeft een aanzet tot nadenken zonder te raken aan de essentie van het geloof. Het gaat om ‘loslaten’!

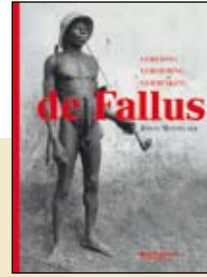
Alle andere belangrijke thema’s voor gelovige, maar toch zoekende mensen komen aan bod. Vaak krijgt de lezer een originele kijk op vragen rond eeuwig leven, bidden, boze en goede geesten, zonde, schuld, vergeving en straf. In de maand november waagt de auteur zich

Anne Van Der Meiden

Joris Tulkens

Johan Mattelaer

zelfs aan normen en waarden, wat in onze tijd niet evident is. Op kerstdag is er een mooie afsluiter. Kerstliederen zijn meestal vroom en romantisch en daar is niets op tegen. Maar er is één lied dat hem het meest aanspreekt: 'Komt verwondert u hier, mensen'. De rest van het lied hoeft voor hem niet echt. De verwondering is altijd genoeg, omdat een geraakt mens nooit uitgewonderd raakt. De tekst op de kaft wat het boek in zijn essentie samen: "U passeert 366 prikkelende gedachten over de opschoning en herwaardering van ons religieus erfgoed. Onderweg onderzoeken we de religieuze bagage die we meekregen: wat kunnen we beter ontsokkelen, loslaten of parkeren? Wat willen we herwaarderen, verrijken met nieuwe visies? Hoe helpen we elkaar af van waarheidsclaims en hoe steunen we elkaar bij de opsporing van nieuw elan? We staan stil bij de vraag welke vormen we daar concreet bij kunnen kiezen. En wellicht kunnen we elkaar helpen bij het loslaten en bij het veroveren van nieuwe creativiteit. Wandel kritisch mee. Op oudejaarsavond weten we samen meer!" Ik ben alleszins meer te weten gekomen. Zeker weten. (EdB)

- Anne van der Meiden, *Geloven op jaarbasis*, Uitgeverij Meinema, Zoetermeer, 2011, 376 blz., 25 euro, ISBN 978-90-211-4291-3

^(*) Voor Vlamingen is het woord vrijzinnig in dit verband niet duidelijk. In Vlaanderen is vrijzinnigheid gelijk aan atheïsme. Bij protestanten is het begrip vrijzinnig het tegengestelde van orthodox. Bij de vrijzinnigen is er meer ruimte voor de individuele opvatting van het geloof, waarbij plaats is voor kritische vragen en waarbij iedere traditie of elk dogma in twijfel mag worden getrokken. Bij de orthodoxen wordt vastgehouden aan het gezag van de Bijbel. Vrijzinnigen hanteren het principe dat de mens de Bijbel beoordeelt, terwijl men in orthodoxe kringen ervan uitgaat dat de Bijbel Gods woord is, dat de mens beoordeelt. (Bron: Wikipedia)

Johanna de Waanzinnige

"Verzaakt gij aan de duivel? Verzaakt gij aan de duivel? Ja, natuurlijk-verzaak-ik-aan-de-duivel! Ik verzáááák! Hoe zou Satan in het licht van de dood mijn bondgenoot kunnen zijn, nadat hij me heel mijn leven gekweld en gemarteld heeft?" Aan het woord is Johanna van Castilië, beter bekend als Johanna de Waanzinnige. Deze Spaanse koningin (1479-1555) overtreft in populariteit haar kleinzoon Filips II en haar zoon Karel V, van wie zij naar verluidt in het toilet

beviel. Ook spreekt zij meer tot de verbeelding dan haar ouders, de katholieke koningen Ferdinand van Aragon en Isabella van Castilië, die tijdens het bewind van dictator Franco de onbetwistbare helden van de Spaanse geschiedenis waren. Het tragische leven van koningin Johanna, moeder van twee keizers en vier koninginnen, was veel minder luisterrijk dan dat van haar illustere familieleden. Maar het is juist die tragiek die haar leven voor veel Spanjaarden zo interessant maakt.

Johanna, heerseres over het Spaanse rijk dat zich toen tot in Amerika uitstrekte, kon zich volgens biograaf Fernández Álvarez niet schikken in een leven dat al tijdens haar adolescentie werd bepaald door de voortdurende machtsstrijd en politieke plichten die de koninklijke waardigheid met zich meebracht. Emotioneel instabiel en aan het eind van haar leven lijdend aan hevige depressies, werd zij al tijdens haar leven waanzinnig genoemd. Ze verloor alles en iedereen die haar lief was, werd gevangengezet en aan haar demonen overgeleverd. Ze ging weliswaar de geschiedenis in als "de Waanzinnige", maar Johanna's gekte was veeleer een *amour fou*, een buitenzinnige liefde voor haar ontrouwe echtgenoot Filips de Schone, die haar wanhopig maakte van jaloezie.

In zijn nieuwste historische roman verdiept **Joris Tulkens**, lid van de afdeling Diest, zich in haar leven en schreef een verrassend en ontroerend portret van deze opmerkelijke vrouw. Hij reist met de lezer terug naar het Spaans-Nederlandse rijk in de woelige zestiende eeuw en beschrijft het leven van Johanna door de ogen van haar hofhouding en familie. Van de eenmaking van Spanje tot aan haar huwelijk met Filips, graaf van Vlaanderen, dat in de Sint-Gummaruskerk te Lier werd voltrokken en niet onopgemerkt verliep. En van haar troonsbestijging tot en met de intriges om haar de macht te ontnemen, waarna ze bijna een halve eeuw in gevangenschap doorbracht op het slot Tordesillas. Het tumultueuze levensverhaal van Johanna de Waanzinnige overstijgt elke fictie.

Onlangs werd de auteur nog door de oudstudentenvereniging Classici Lovanienses gehuldigd omwille van de "hoge kwaliteit van zijn veelzijdige literaire activiteit". De laudator onderstreepte in zijn lofredede dat gezagvolle literaire critici hun lof voor de voortdurend aangroeiende lijst van kwaliteitsvolle publicaties van Tulkens niet sparen. Aanvankelijk

fantaseerde de auteur prettige jeugdverhalen, spitsvondige speurdersromans, romantische liefdesstory's en enkele pittige werken met historische inslag. Als classicus en filosoof heeft hij heel wat aandacht besteed aan het leven en de werken van de 16de-eeuwse humanisten uit ons taalgebied. Zijn jarenlange praktijk als leraar en onderzoeker zijn hem van nut geweest voor zijn publicaties over Erasmus (2006), "de prins van de Nederlandstalige humanisten", de Diestenaar Nicolaes Cleynaerts (2002) en Pieter Gillis (2010), de Antwerpse leerling en gewaardeerde vriend van Erasmus. (GT)

- Joris Tulkens, *Johanna de Waanzinnige*, Davidsfonds uitgeverij, Leuven, 2011, 288 blz., 24,95 euro, ISBN 978-90-6306-625-3

De Fallus verering, versiering, verminking

De mannelijke genitaliën worden al eeuwen gezien als het symbool van vruchtbaarheid en mannelijkheid. De fallus is daarmee een symbool dat al van in de prehistorie fascineert. Een pas bij het Davidsfonds in Leuven verschenen boek van **Johan Mattelaer**, uroloog en lid van de afdeling Kortrijk, neemt de lezer mee op een reis door de tijd en toont hoe de fallus opduikt in de kunst en de cultuur van Egypte tot Cambodja en van India tot Noord-Amerika. Van de peniskokers die de papoea's in Nieuw Guinea dragen tot de moderne genitale piercings en tatoeages: de versiering van de mannelijke geslachtsdelen is iets van alle tijden en culturen. Net zoals de rituele besnijdenis of het ritueel doen bloeden van de penis. Vaak gaan deze rituelen gepaard met initiatieriten of nemen ze een symbolische plaats in de religie in. Ook castratie komt aan bod. Johan Mattelaer vertelt over castraatzangers en over de eunuchen die toezicht hielden in de harems, maar ook over castratie als medische therapie.

Mattelaer is uroloog. Dit boek is het resultaat van jarenlange lectuur en vele reizen. De fallus is een rijkelijk geïllustreerd standaardwerk voor iedereen met een brede interesse in kunst en cultuur, religie, symboliek en geschiedenis. Het biedt een inkijk in culturen en boort naar de oerelementen die in elke beschaving terugkomen. (GT)

- Johan Mattelaer, *de Fallus verering, versiering, verminking*, Davidsfonds, Leuven, 2011, 256 blz., 34,95 euro, ISBN 978-90-5826-835-8

Charles De Croocq (1874-1950) schilderde Frans-Vlaanderen met poëzie

Charles De Croocq was geestelijke, leraar, folklorist, historicus, bibliothecaris, archivaris, essayist, criticus en poëet. Hoe uitmuntend hij ook was in al die functies en bezigheden, het was als schilder dat De Croocq mij het meest bekoord heeft, als schilder met poëzie. Met vier korte pennentrekken kon hij een panorama schilderen. Hier volgen een drietal voorbeelden om dat te illustreren.

Tu déroules le long des haies
Le bleu tapis des lins en fleurs,
Le tapis d'or des moissons gaies,
Toute une gamme de couleurs.

Je ontrolt langs grasgroene hagen
het blauwe tapijt van het vlas,
het gouden karpert van het koren,
de kleuren van ieder gewas.

Ardente, la lumière danse
Le long de tes clochers moëlleux,
C'est comme un flot qui se balance
Avant de couler des toits bleus.

Het vurige licht dat danst en dwaalt
en langs je fraaie torens stoeit,
is als een stroom die even draait
voor hij van blauwe daken vloeit.

La Flandre! clochers bleus, tours massives de pierre
Qui rayonnez dans l'or écarlate des soirs,
Avant de refermer votre lourde paupière,
Pour devenir, la nuit, de grands fantômes noirs.

Vlaanderen! lazuurblauwe spitsen op je klokkentorens
die schitteren 's avonds in scharlaken goud,
maar eens zware hemels het daglicht weer doven,
worden ze tot gitzwarte spoken verbouwd.

Vlaming in hart en nieren

Deze poëzie is gepubliceerd in 1913 en geschreven door een Vlaming in hart en nieren. Hij sprak en schreef in het Frans, maar hij dacht en voelde zich toch vooral Vlaams. Hij was zeer betrokken op de Vlaamse voorgeschiedenis, die zoveel bladzijden telde.

D'une main tremblante je l'ouvre
Comme on fait d'un livre sacré,
Et mon oeil ému t'y découvre,
O mon cher pays ignoré.

Precies als bij heilige boeken
ontsluit ik met onvaste hand
en vind je met vochtige ogen
mijn dierbaar, maar onbekend land.

Hij hield ontzettend veel van zijn Vlaamse vaderland en gaf zijn dichtbundel de naam *Ma Flandre*. Daarin kreeg zijn geliefde stad Sint-Winoksbergen een belangrijke plaats toebedeeld:

Ville chère et douce qu'enserre
Une cravate de remparts,
Tu plais par un charme sincère
Qui rive à toi tous les regards.

Jij bent mijn lieve en warme stad,
door vesten als een sjaal omringd,
jij, die altijd de charme had
die alle blikken naar je dwingt.

Wie was Charles De Croocq?

Charles De Croocq werd geboren te Winnezele op 13 oktober 1874 in een diepgelovig, hardwerkend landbouwersgezin. Hij volgde onderwijs in het Frans in Winnezele, Hazebroek en Rijsel en werd licentiaat in de letteren. Die hogere studies volgde hij in een academisch seminarie.

De Croocq werd in 1901 leraar wijsbegeerte in Sint-Winoksbergen en van 1909 tot 1911 in Dowaai. Vanaf 1911 was hij opnieuw leraar geschiedenis, Franse taal en letterkunde in Sint-Winoksbergen. Hij was een geliefde leraar, die begeistert was door het Vlaamse voorgeslacht en verleden. Hij was een van de leraars van Emmanuel Looten, de beroemde schrijver uit Sint-Winoksbergen.

Onder het pseudoniem A. de Vilère publiceerde hij artikels over Franse literatuur. In 1913 verscheen zijn dichtbundel *Ma Flandre*.

Hij werd al vroeg lid van het *Comité flamand de France*. Vanaf 1930 werd hij archivaris en bibliothecaris van Sint-Winoksbergen en in 1931 werd hij ook lid van de *Commission historique du Nord*. Voor zijn werk over Sint-Winoksbergen ontving hij prijzen van de Franse Academie en van de *Société des sciences* van Rijsel. Hij verzamelde alles wat met Sint-Winoksbergen en het ommeland te maken had. In de lokale pers (o.a. *Journal de Bergues ou des Flandres*) schreef hij bijna 300 «poussières d'histoire locale». Hij schreef mededelingen voor *La Commission historique du Nord*, *L'union*

Faulconnier en het *Bulletin flamand de France*. Hij publiceerde ook frequent in *Hier et aujourd'hui*, het oudleerlingenblad van het Sint-Winokscollege, in *Le Lion de Flandre*, *Grand Large* en de *Grand Hebdomadaire*.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hij geconfronteerd met het bombardement van zijn stad en het omkomen van personen uit zijn omgeving. Na de oorlog ging hij weer aan het werk als directeur van de school. Maar zijn gezondheid ging achteruit en de laatste dagen van zijn leven heeft hij opnieuw in Winnezele doorgebracht. Hij is er gestorven op 26 juni 1950 en ook begraven.

Voornaamste bron

Debevere, R., *De Frans-Vlaming Charles De Croocq*, in: *Ons Erfdeel*, 1965 (9), 92-109

Leven en sterven

En zijn Vlaanderen was niet alleen het landschap waarin geleefd wordt, maar ook waarin men begraven wordt.

Douce Terre, c'est toi, ma Flandre,
C'est toi la plus douce à mes yeux,
Puisque tu conserves la cendre
De tous les anciens, mes aïeux.

Mijn liefste land ben jij, mijn Vlaanderen,
zacht en warm, zo ben je geard,
omdat je de as van mijn vaderen,
van al mijn voorouders bewaart.

Deze Vlaamse poëet, die noodgedwongen zijn opleiding volgde en zijn beroep uitoefende in het Frans, wil ik dichterbij de lezer brengen door zijn poëzie te vertalen in het Nederlands. Zoals blijkt uit de vertaalde fragmenten hierboven, ben ik er alvast aan begonnen en ik hoop dat mijn wens ooit werkelijkheid wordt.

Gilbert Allemeesch
lid van de afdeling Houlland

De stadsvesten van Bergues (Sint-Winoksbergen), geliefde stad van Charles De Croocq.

Cursief van Guido van Gheluwe uitgegeven

Zondag 16 oktober 2011 was een feestelijke dag voor de afdeling Westhoek. Voor de viering van haar 50ste verjaardag viel de keuze op het pittoreske Cassel in Frankrijk om de verbondenheid met het aangrenzende Frans-Vlaanderen symbolisch te beklemtonen. Plaats van gebeuren was de *Châtellerie de Schoebeque* op de Casselberg, waar drie belangrijke veldslagen ooit over het lot van

Pro-voorzitter van de afdeling Westhoek, Guy Florizoone, stelt het boek Cursief voor.

deze streek beslisten. De feestelijke zitting werd op een verfrissende en bij momenten ontroerende manier opgeluisterd door Willem Vermandere. Ook werden twee nieuwe leden geïnstalleerd.

Hoogtepunt van deze zitting was ongetwijfeld de voorstelling van *Cursief*, een bloemlezing uit de memoires van president-stichter Guido Van Gheluwe, uitgegeven door de afdeling Westhoek. Het is een unieke uitgave, want ze bevat heel wat boeiende verhalen over de beginjaren van de Orde, een periode die de meeste huidige leden niet hebben meegemaakt. Zo wordt opnieuw uit de doeken gedaan hoe de Orde in zeer kleine kring ontstaan is op 2 november 1955 in Kortrijk. De rol van de grote en de kleine constituanten bij de verdere uitbreiding in Vlaanderen wordt toegelicht. Voorts worden enkele sleutelbegrippen, zoals de Keure en de beslotenheid van de Orde, verduidelijkt. Ook de moeizame poging om een afdeling in Brussel op te richten komt uitvoerig aan bod, evenals het bewuste streven naar grensoverschrijdende uitbreiding, eerst in Nederland en nadien in andere landen, waaronder Zuid-Afrika. Bijzonder verhelderend zijn ook de stukjes waarin wordt uiteengezet waarom de Orde door veel buitenstaanders zeker in

de beginperiode met veel argwaan werd bekeken, tot in de hoogste kringen toe. Kortom, deze persoonlijke kroniek over de genesis van de Orde mag gerust worden bestempeld als een historisch document voor de leden en een leidraad ter kennisgeving met de Orde voor niet-leden.

Er zijn nog een beperkt aantal exemplaren van Cursief verkrijgbaar. Voorzitters van de afdelingen kunnen het boekje bestellen voor al hun leden tegen 5 euro per stuk bij Josette Van Hooydonck, voorzitter van de afdeling Westhoek (josette@telenet.be).

President-stichter Guido Van Gheluwe dankte de aanwezigen in Cassel voor de uitgave van zijn kroniek.

Wij gedenken

- Op 12 september 2011 overleed op 73-jarige leeftijd **Willem Bax**, lid van de afdeling 't Sticht. Willem was soms eigenwijs, maar hij bezat een eigen wijsheid. Hij was vasthoudend zonder drammerig te zijn. Hij was een erudiet en zeer veelzijdig man, met een fabelachtig geheugen en een grote talenkennis. Willem hield van mensen en was trouw aan zijn vrienden. De Orde van den Prince is Willem veel dank verschuldigd voor wat hij voor de Orde heeft betekend, vooral op het gebied van de neerlandistiek. Hij was tot op het laatste moment secretaris neerlandistiek van zijn afdeling. Hij zal door velen worden gemist.
- Op 22 december 2011 overleed op 80-jarige leeftijd **Roger Vermeulen**, gewezen voorzitter en gewaardeerd lid van de afdeling Tienen. Als doctor in de Germaanse Filologie, hoogleraar op rust van de Lessius Hogeschool Antwerpen en emeritus hoofddocent KU Leuven had Roger een grote interesse en gevoel voor de schoonheid van de Nederlandse taal. Hij was ook oud-secretaris en oud-voorzitter van de Germanistenvereniging van de KU Leuven. Roger was een waar Prince-lid naar de geest van Oranje. Tijdens zijn zesjarig voorzitterschap (van 1993 tot 1999) bracht Roger een nieuwe geest in de afdeling Tienen. De leden zullen zich Roger blijven herinneren als een erudiet, kritisch, rechtvaardig en voornaam persoon. Maar hij blijft ons vooral bij als een zeer goede vriend. Binnen de afdeling Tienen valt er een grote leemte zonder zijn mooie stem.

Wij betuigen de nabestaanden van de overledenen en alle Prince-vrienden die hen goed gekend hebben, onze gemeente gevoelens van medeleven.

Leden in de kijker

- **Roger Van Hoof**, voorzitter van de afdeling Mechelen, is op 23 november 2011 op het Wereldcongres voor Militaire Geneeskunde te Abuja, Nigeria, verkozen tot secretaris-generaal van het Internationaal Comité voor Militaire Geneeskunde (ICMM). Het ICMM is een intergouvernementele, politiek en ideologisch neutrale organisatie, erkend door de Wereldgezondheidsorganisatie en opgericht in 1921 in Brussel, om uitwisselingen van wetenschappelijke kennis en expertise te bevorderen en contacten te helpen leggen tussen de verschillende militaire medische diensten wereldwijd. Op dit ogenblik zijn 107 landen lid van het ICMM.
- Op 24 november 2011 reikte de Katholieke Hogeschool Kempen (KH Kempen) onder impuls van de Reflectiegroep der Kempen een eerste leerstoel Robert Baron Stouthuysen uit. Deze eerste leerstoel staat in het teken van financiën en werd in nauwe samenwerking met het Financieel Forum Kempen uitgereikt aan Prof. Dr. Herman Daems, voormalig voorzitter van de GIMV en huidig voorzitter van de Raad van Bestuur van BNP Paribas Fortis. In 2005 stond **Robert Stouthuysen**, lid van de afdeling Kempen, mee aan de wieg van de Reflectiegroep der Kempen, een groep van een beperkt aantal maatschappelijk geëngageerde ondernemers die innovatie in de Kempen actief ondersteunen. Zij willen de positionering van de Kempen als innovatieregio versterken om de welvaart en het welzijn in de Kempen te behouden en waar mogelijk nog te verhogen. Onderwijs, onderzoek en dienstverlening zijn essentieel voor innovatie. Ook de KH Kempen is daarom actief betrokken bij de Reflectiegroep der Kempen. Met de leerstoel Robert Baron Stouthuysen wil de KH Kempen de cursisten van het postgraduaat Ondernemerschap & Innovatie de kans geven om met een 'keynote speaker' voor een bepaald thema tot nieuwe inzichten en ideeën te komen.
- **Gommaar Timmermans (GoT)** en **Gaston Durnez**, lid van de afdeling Mechelen, beiden legendarische figuren van de Vlaamse strip en journalistiek in de twintigste eeuw, waren op zaterdag 10 december 2011 aanwezig op het Strip Turnhout-festival voor een interview en exclusieve signeersessie. Ze stelden er het boek 'Iamboree' van Gommaar Timmermans voor, waarvoor Durnez het voorwoord schreef. 'Iamboree' is een veelgeprezen strip die Gommaar Timmermans van 1972 tot 1982 onder het pseudoniem GoT in het weekblad *Knack* publiceerde. De strip behandelde filosofische kwesties, driehoeksmeetkunde en het paard van Troje en werd geteisterd door neushoorns en veelvuldig neerstortende meteorieten. De gags, die tot het Vlaamse striperfgoed worden gerekend, verschenen nooit eerder in boekvorm. Gaston Durnez (*1928), auteur van een vijftigtal publicaties waaronder standaardwerken als de geschiedenis van *De Standaard* en een toonaangevende biografie van *Felix Timmermans*, was jarenlang een van de gezichtsbepalende journalisten van *De Standaard* en geldt als een van de belangrijkste Vlaamse journalisten van de 20ste eeuw. Hij schreef bovendien de synopsis voor wat het eerste Nero-verhaal van Marc Sleen zou worden en leverde ook later nog stripscenario's voor onder meer Lucien Derouck en Studio Vandersteen. Het was ook Gaston Durnez die begin jaren '60 de carrière van Gommaar Timmermans lanceerde toen hij hem vroeg strips te tekenen voor *De Standaard*, meteen het begin van een jarenlange vriendschap.
- Prof. em. Dr. Paul Igodt gaf onlangs na 10 jaar voorzitterschap van Similes, de Vlaamse vereniging voor gezinsleden en verwanten van personen met psychiatrische problemen, de voorzittershamer door aan **Annemie Roppe**, algemeen penningmeester van de Orde en lid van de afdeling Brussel. Met Annemie Roppe komt er sinds lange tijd weer een vrouw op de voorzittersstoel en kiest de vereniging opnieuw voor een familiebetrokken voorzitter. Annemie Roppe is net 65 geworden en heeft er een rijkgevolle carrière opzitten in de bankwereld en de politiek, eerst als volksvertegenwoordigster en nu nog als gemeenteraadslid van Hasselt. Ze blijft ook als vrijwilliger bestuursactief in verscheidene sociaal-culturele organisaties. Similes staat voor een interne herstructurering en maakt zich klaar om de komende decennia de belangen van gezinnen nog krachtiger te verdedigen. De evolutie naar meer gemeenschapsgerichte geestelijke gezondheidszorg heeft een grote impact op gezinnen. Similes knokt intussen hard voor de nodige financiële middelen om de dienstverlening aan tienduizenden betrokken gezinnen veilig te stellen. De nieuwe voorzitter heeft aan boeiende uitdagingen dus zeker geen gebrek.

Belangrijke data

Algemene Raad	12 mei 2012
Algemene Ledendag	20 oktober 2012 (Genk)
Presidium	24 maart 2012 23 juni 2012 8 september 2012 19 oktober 2012
Gewestdagen	
Holland en Groningen	21 april 2012
Schelde-Mark en -Dommel	28 april 2012
Limburg	12 mei 2012
Maas-Samber-Schelde	2 juni 2012
Buitenland	8-10 juni 2012 (Lissabon)